

UNIVERZA V LJUBLJANI
PEDAGOŠKA FAKULTETA
SPECIALNA IN REHABILITACIJSKA PEDAGOGIKA

**ODNOS ROMSKIH UČENCEV DO ŠPORTA IN
ŠPORTNE VZGOJE**

DIPLOMSKO DELO

Mentorica: dr. Tjaša Filipčič, doc.
Somentor: dr. Rajko Vute, izr. prof.

Kandidatka:
Mateja Sukič

Ljubljana, junij 2012

Zahvaljujem se mentorici dr. Tjaši Filipčič za vso pomoč in nasvete pri izdelavi diplomskega dela.

ODNOS ROMSKIH OTROK DO ŠPORTA IN ŠPORTNE VZGOJE

IZVLEČEK

Namen raziskovalne naloge je bil s pomočjo vprašalnika odkriti stališče 40 romskih učencev pomurskih osnovnih šol in posredno njihovih staršev do športa in športnih dejavnosti. Zanimalo nas je tudi, ali se zavedajo telesnih in duševnih koristi, ki jih šport prinaša. Prav tako smo želeli odkriti, katere so tiste športne dejavnosti, ki so jim najbližje in s katerimi se v največji meri ukvarjajo. Ob ugodnih, pozitivnih izsledkih bi lahko njim priljubljeno športno aktivnost vpeli v strategijo zблиževanja in boljšega povezovanja romske populacije k šolski atmosferi, saj je znano, da je sodelovanje med Romi, romskimi starši in šolo še vedno slabo v primerjavi z drugo, neromsko populacijo.

Dobljeni podatki so bili obdelani s statističnim programom SPSS. Izračunani so bili parametri osnovne statistike (povprečne vrednosti, standardni odkloni, rangi, frekvence odgovorov).

Ugotovljeno je bilo, da ima večina anketiranih romskih učencev do športa in športne vzgoje pozitiven odnos, prav tako se zavedajo koristi, ki jih prinaša vadba. Izsledki kažejo, da so bili k športni dejavnosti motivirani tudi s strani staršev. Med najbolj priljubljenimi športi romskih učencev so tek, igre z žogo in kolesarjenje.

Ključne besede: športna vzgoja, osnovna šola, odnos do športa in športne vzgoje, starši, Romi.

ROMANI CHILDREN`S ATTITUDE TOWARDS SPORT AND PHYSICAL EDUCATION

ABSTRACT

The purpose of the research paper has been to find the opinion of 40 Romani pupils at Prekmurje primary schools (and indirectly of their parents) about sport and sport activities with a questionnaire's help. We have been interested in if they are aware of the physical psychological benefits that sports bring. We also wanted to find out which sport activities are closer to them and which are the ones they are occupied with the most. If the research results had been positive and beneficial, we could have affected the strategy of connectivity and better closeness of Romani population at the school atmosphere. It is well-known that cooperation between Romani people, Romani parents, and school is still bad if we compare it to other non-Romani population.

The data have been processed with the statistic programme SPSS. The parameters of basic statistics have been calculated (average values, standard deviations, ranks, frequencies of the answers).

It has been found out that the most of the questioned Romani pupils have positive attitude towards sport and Physical Education and they are aware of the benefits that trainings bring. The results show that they have been motivated for sport activities from their parents as well. There are: running, games with a ball and cycling among the most popular sports of Romani pupils.

Key words: Physical education, a primary school, a relationship towards sport and physical education, parents, Romani people.

KAZALO VSEBINE

1.	UVOD	1
2.	PREDMET IN PROBLEM.....	2
2.1.	POMEN ŠPORTA ZA MLADE.....	2
2.2.	VPLIV TELESNE AKTIVNOSTI NA ZDRAVJE	3
	Čezmerna telesna teža in debelost ter vplivi vadbe na uravnavanje telesne teže otrok in mladine	3
	Motnje presnove glukoze in vpliv vadbe na sladkorno bolezen pri otrocih in mladostnikih.....	4
	Povišan krvni tlak ter vpliv telesne vadbe na zdravje srca in ožilja otrok in mladine	5
2.3.	DUŠEVNE KORISTI TELESNE VADBE	6
	Vpliv na kognitivne sposobnosti, šolsko uspešnost.....	6
	Samozavest, samopodoba in dejaven odnos do sveta.....	8
	Obvladovanje stresa	9
	Sprostitev.....	10
	Agresivnost	10
	Vpliv na počutje in razpoloženje	11
	Vpliv na oblikovanje osebnosti, značaja	11
2.4.	MOTIVACIJA ZA ŠPORT	12
2.5.	ŠPORTNA VZGOJA V OSNOVNI ŠOLI	14
2.6.	VLOGA DRUŽINE IN STARŠEV V ŠPORTU	16
	Socializacija otroka in/skozi šport	17
	Vpliv staršev in družine na otrokovo športno aktivnost.....	18
2.7.	NEKATERE RAZISKAVE TELESNE DEJAVNOSTI OTROK IN MLADINE V SLOVENIJI	23
2.8.	PROBLEMATIKA ROMOV V SLOVENSKEM PROSTORU	25
	2.8.8. Predlagane rešitve za izboljšanje romske problematike v osnovni šoli	35
	2.8.9. Rešitev, ki bi vključevala vzpostavljanje zaupanja s šolo in odpravljanje predsodkov preko športnih dejavnosti med romsko in neromsko populacijo	39
3.	CILJI RAZISKAVE	41
4.	HIPOTEZE	41
5.	METODE DELA	41
5.1.	VZOREC MERJENCEV	42
5.2.	VZOREC SPREMENLJIVK.....	42
5.3.	ORGANIZACIJA MERITEV	42
5.4.	METODE OBDELAVE PODATKOV	43

6.	REZULTATI IN RAZPRAVA.....	43
6.1.	Analiza trditev o pozitivnem stališču romskih otrok do športa in športnih aktivnosti.....	45
6.2.	Analiza trditev o zavedanju pozitivnih učinkov redne športne aktivnosti	47
6.3.	Analiza trditev o odnosu do športa staršev romskih otrok	50
6.4.	Analiza trditev o vključenosti romskih otrok v športna društva in klube	52
6.5.	Analiza trditev o športnem ukvarjanju romskih otrok v prostem času	54
7.	SKLEP	57
8.	LITERATURA IN VIRI	59
9.	PRILOGA.....	66

KAZALO SLIK

Slika 1: Psihosocialni model ciklusa "debelost – telesna nedejavnost" (prirejeno po Berger, 2004, v Škof, 2010).....	4
--	---

KAZALO GRAFOV

Graf 1: Vpliv športne aktivnosti na celostni razvoj učenca in njegovo uspešnost v šoli.	47
Graf 2: Vključenost romskih učencev v klub/društvo.....	52
Graf 3: Pogostost ukvarjanja s tekom med romskimi učenci.	54
Graf 4: Pogostost ukvarjanja s športnimi igrami z žogo med romskimi učenci.....	54

KAZALO TABEL

Tabela 1: Program športne vzgoje v osnovni šoli	15
Tabela 2: Razlike v obsegu športne dejavnosti in pogostost ukvarjanja z različnimi športnimi dejavnostmi v osnovni šoli in gimnaziji (Škof, 2006)	23
Tabela 3: Število opredeljenih Romov v Sloveniji, Statistični urad RS, 2002.	26
Tabela 4: Osnovni statistični podatki za trditve 1 do 22.	43
Tabela 5: Ranžirna vrsta 5-stopenjskih pozitivnih trditev o odnosu romskih otrok do športa in športnih aktivnosti.	45
Tabela 6: Ranžirna vrsta 5-stopenjskih negativnih trditev o odnosu romskih otrok do športa in športnih aktivnosti.....	45
Tabela 7: Ranžirna vrsta trditev o zavedanju pozitivnih učinkov redne športne aktivnosti.	47
Tabela 8: Ranžirna vrsta 5-stopenjskih trditev o odnosu do športa staršev romskih otrok.	50
Tabela 9: Ranžirna vrsta 3-stopenjskih trditev o odnosu do športa staršev romskih otrok.	50
Tabela 10: Ranžirna vrsta 3-stopenjskih trditev o vključenosti romskih otrok v športna društva in klube.....	52
Tabela 11: Pogostost ukvarjanja z različnimi športnimi dejavnostmi romskih učencev.	54

1. UVOD

Vse več pedagogov, staršev (in družba nasploh) se zaveda, da je šport lahko pomemben dejavnik vzgoje mladih, ki jih vodi mimo skušnjav ter nevarnih in nezaželenih vedenjskih vzorcev. Čeprav je šport samo eden izmed načinov preživljanja prostega časa, pa je vsekakor pomembno sredstvo socializacije otrok, tudi otrok romskih staršev.

Živimo v skupnosti, kjer so Romi tarča številnih predsodkov. Dosti le-teh se nanaša na odnos do šole in izobrazbe. Vendar pa se moramo vprašati, na kakšen način so vzpodbujeni na tej poti do izobrazbe. Macura-Milovanović (2006) izpostavlja, da je za romskega otroka šolsko okolje pogosto travmatično, še več, v šoli nastaja specifičen pojav, imenovan etnični pritisk, ki dodatno otežuje občutek pripadnosti večini, posledice pa so vidne na vseh ravneh šolskega dogajanja. Sodelovanje romskih staršev s šolo je pogosto velik izziv za učitelje, ki poučujejo romske otroke. Zakaj? V Evropi in tudi pri nas najdemo romske otroke, ki nikoli niso bili v šoli, takšne, ki prenehajo obiskovati šolo še pred zaključkom šolskih obveznosti, starši pa le redko sodelujejo pri šolskih obveznih in neobveznih aktivnostih (Strategija vzgoje in izobraževanja Romov v RS, 2004).

Kaj storiti, kje iskati skupno točko, ki bi lahko povezovala dva svetova in privedla do boljše komunikacije, sodelovanja in vzbudila občutek pripadnosti večini? Po mojem mnenju bi lahko rešitev iskali v športni dejavnosti, ki je vsem poznana že od malih nog in jo praviloma radi počnemo, praksa in raziskave v okviru projekta Slovensko javno mnenje (Sila, 2002) pa ravno tako kažejo, da za mnogo Slovencev redna športnorekreativna dejavnost pomeni način življenja.

V raziskovalni nalogi sem želela pridobiti podatke o odnosu romskih otrok in posredno tudi njihovih staršev do gibanja, zanimalo me je, ali se zavedajo koristnih učinkov, ki jih prinaša in katere so tiste panoge, na katerih bi lahko gradili za boljšo vključenost Romov v šolsko polje. Kot pravi Škof (2010), šele optimalna povezava dobrih programov in prireditev na nekem skupnem področju s podporo družine in s stimulativnim okoljem daje pozitivne učinke pri spreminjanju stališč in vrednot. Z raznimi obšolskimi dejavnostmi, kjer bi bili vključeni predvsem romski starši, romski otroci skupaj z drugo populacijo, bi lahko postopno zmanjševali pregrado med njimi.

2. PREDMET IN PROBLEM

2.1. POMEN ŠPORTA ZA MLADE

»Fenomen, ki ga imenujemo posplošeno šport – športna dejavnost – športna kultura, izvira iz človekove biti« (Doupona in Petrovič, 2000, str. 45). Ljudje iz različnih kultur, ožjih in širših družbenih skupin ter demografskih značilnostih, v skladu s svojimi sposobnostmi in lastnostmi uresničujemo vsak zase – samega sebe. Enako velja tudi za športne aktivnosti, človek se preko njih vključuje v družbo, bogati svojo kulturo in kakovost svojega življenja.

Vendar pa današnji slog ljudi, predvsem mladih, pomembno vpliva na vsebino in obseg njihove telesne dejavnosti. Kot pravi tudi Škof (2010), so tehnološke, socialne, urbane in druge okoliščine sodobnega sveta postale »strup« za telesno dejavnost mladih. Veliko časa preživijo za računalnikom, številni so preobremenjeni s šolskim delom, navsezadnje tudi uporaba motoriziranih prevoznih sredstev doda svoj delež k manjši telesni aktivnosti, slabši telesni sposobnosti in posledično slabšemu zdravju mladih ljudi.

Zakaj se mora pravzaprav vsak otrok in mladostnik nujno športno udeleževati? Kakšna je vloga telesne aktivnosti? Pomen se skriva v ravnotežju med telesnimi in duševnimi naporji (Škof, 2010; Završnik in Pišot, 2005; Zurc, 2008). Gibalni aktivnosti se pripisuje posebno vlogo zlasti v otrokovem razvoju. Vpliva na otrokovo telesno rast, duševni razvoj, na zadovoljevanje otrokove naravne potrebe po vsakodnevni aktivnosti, na motivacijo za redno gibalno udeleževanje v odraslosti, na sprostitev in dobro počutje po vsakdanjem napornem šolskem delu in sedenju. Prav tako jo povezujemo z razvojem gibalnih in funkcionalnih sposobnosti, z oblikovanjem odnosa do drugih ljudi, z učenjem sodelovanja in spoštovanja in še bi lahko naštevali. Na kratko rečeno, pomen gibanja otroka zajema razvoj celostne osebnosti.

Z ustreznimi vzpodbudami v družini in kasneje v šoli pri otroku vplivamo na njegov kasnejši življenjski slog, opremimo ga z znanjem, veščinami in strategijami, katere mu bodo pomagale pri premagovanju telesnih in duševnih obremenitev. S tem mislim predvsem na spremembe, ki jih prinaša sodobni svet, ki postaja vse bolj stresen tudi otrokom.

2.2. VPLIV TELESNE AKTIVNOSTI NA ZDRAVJE

V številnih publikacijah preberemo (Mišigoj Duraković, 2003; Tušak in Kajtna, 2005; Završnik in Pišot, 2005; Škof, 2010), da je redna telesna dejavnost varovalni dejavnik zdravja, čeprav je dandanes zelo težko dokazovati jasne povezave med telesno dejavnostjo otrok in mladine in njihovim zdravjem ob uporabi poznanih metod proučevanja. Še težje je dokazovati prognostično, kako se naše gibalne navade in zdravje v mladosti manifestirajo v načinu življenja in zdravju v kasnejših obdobjih življenja. Problematika je v današnjem prostoru in času še kako pomembna, saj se spopadamo z vse slabšo »kondicijo« in posledično neustrezno telesno težo mlade populacije, ki vodita v bolezenska stanja in krajše življenje ljudi (bolezni srca in ožilja, sladkorna bolezen tipa 2, debelost, astma, skeletne bolezni, kajenje, pitje alkohola) (Škof, 2010).

Študije po svetu (Reichley, 1987, v Škof, 2010; Vene, 1998, v Škof, 2010; Lunder, 2007, v Škof, 2010) so vzele pod drobnogled predvsem vprašanja, ki zadevajo najpogostejše bolezni oziroma dejavnike tveganja za razvoj posameznih bolezni pri otrocih in mladini, nekatere izmed njih, ki so po mojem mnenju še najbolj izrazite, so predstavljene v nadaljevanju.

Čezmerna telesna teža in debelost ter vplivi vadbe na uravnavanje telesne teže otrok in mladine

Različni avtorji debelost opredelijo kot prekomerno količino maščobnega tkiva v telesu nad stopnjo, ki lahko ogroža zdravje (Mišigoj Duraković, 2003; Škof 2010). Svetovna zdravstvena organizacija (WHO) obravnava debelost kot bolezen, ki je posledica dolgotrajno porušenega energetskega ravnovesja. Zaskrbljujoče je dejstvo, da je na podlagi informacij WHO v začetku 21. stoletja debelost že označena kot pandemija in se uvršča med prvih deset svetovnih zdravstvenih problemov (Lunder, 2007, v Škof, 2010), ne nazadnje je po podatkih (Reichley, 1987, v Škof, 2010) čezmerna telesna teža in debelost v otroštvu močno povezana tudi z debelostjo v odraslosti.

Tudi v Sloveniji se srečujemo s podobnimi ugotovitvami. Debelost vzbuja pozornost predvsem zato, ker je povezana z nizom kroničnih bolezni in stanj. Mišigoj Duraković (2003) izpostavi krvni pritisk, povečano koncentracijo maščob v krvi, inzulinsko neodvisno sladkorno bolezen, koronarno bolezen srca, nekatere vrste raka. Debelost je nevarna tudi za oblikovanje nizke samopodobe, saj na samozavest močno vplivata telo in njegov videz.

Stigma debelega otroka lahko povzroči dušene stiske, upad šolske uspešnosti, nezanimanje za aktivno preživljanje prostega časa in še bi lahko naštevali.

Slika 1: Psihosocialni model ciklusa "debelost – telesna nedejavnost" (prirejeno po Berger, 2004, v Škof, 2010)

Zaradi vseh naštetih posledic je danes problematika debelih otrok in mladine v svetu in Sloveniji zelo resen problem javnega zdravstva in šolske športne vzgoje. Da bi se temu izognili, strokovnjaki svetujejo program redne športne vadbe skupaj s prehransko dieto. Završnik in Pišot (2005) ter Škof (2010) pravijo, da športna vadba prinaša pozitivne učinke na razpoloženje, zmanjša apetit, uravnava krvni tlak, ščiti mišično in kostno tkivo, poveča izločanje glukoze iz jeter in s tem zmanjšuje potrebo po hrani, zmanjša vrednost inzulina ter izboljša lipidni profil krvi. V kombinaciji z zmanjšanjem energijskega vnosa v telo je vadba najboljše orožje proti telesni maščobi in drugim nadlogam, povezanim z debelostjo.

Motnje presnove glukoze in vpliv vadbe na sladkorno bolezen pri otrocih in mladostnikih

Škof (2010) navaja, da je sladkorna bolezen ali diabetes mellitus stanje, ko telo ne more predelati ogljikovih hidratov in maščob iz hrane zaradi pomanjkanja ali pomanjkljivega delovanja hormona, ki ga imenujemo inzulin. Rezultat je povečana koncentracija krvnega sladkorja (glukoze) v krvi. Čeprav obstaja več vrst sladkorne bolezni, sta najpogostejši dve

vrsti: sladkorna bolezen tipa 1, ki se pojavlja v prvi vrsti pri mladih do 30 let, bolniki so vseživljenjsko odvisni od inzulina, in sladkorna bolezen tipa 2, za katero je nekoč veljalo, da je bolezen odraslih, danes pa to ne drži več. Pojavi se zaradi zmanjšane občutljivosti organizma za delovanje inzulina.

Ali lahko redna telesna aktivnost pomaga? Mišigoj Duraković (2003) nam z novejšimi epidemiološkimi raziskavami pokaže, da so telesno aktivne osebe mnogo manj podvržene nastanku sladkorne bolezni tipa 2 kot neodvisne. Po rezultatih sodeč se potencialno tveganje nastanka tega tipa bolezni zmanjša za 30–50 % v primerjavi z neaktivnimi osebami. Prav tako obstajajo dokazi, ki potrjujejo, da ima športna dejavnost pomembno vlogo tudi pri zadrževanju razvoja sladkorne bolezni tipa 1 pri otrocih in mladostnikih in da lahko pomembno vpliva na kakovost mladih bolnikov (Škof, 2010).

Povišan krvni tlak ter vpliv telesne vadbe na zdravje srca in ožilja otrok in mladine

Bolezni srca in ožilja še vedno predstavljajo pomemben vzrok obolevnosti in umrljivosti v razvitem svetu in tudi pri nas. Izzivajo jih lahko številni dejavniki, ki se med seboj pogosto prepletajo. Eden izmed najbolj razširjenih je ateroskleroza, ki jo opredeljujejo kot kronično napredujočo bolezen, za katero je značilno kopičenje maščob, veziva in kalcijevih soli v žilni steni že v otroštvu (Vene, 1998, v Škof, 2010). Visok krvni tlak prav tako nastopa kot pomemben dejavnik za razvoj ateroskleroze, dodatno poškoduje arterijo in povečuje prepustnost celic za holesterol. Vseeno pa sta to dejavnika, na katera lahko z zdravim življenjem še najbolj vlivamo.

Omeniti še velja, da telesna vadba pozitivno učinkuje še na druge dejavnike za razvoj kroničnih bolezni, ki niso posebej opisani. To so metabolični sindrom, maščobni profil krvi, bronhialna astma, zdravje kosti, kajenje in uživanje alkohola.

Dejstvo je, da otroci na svoje zdravje gledajo drugače kot odrasli. Razlog je zagotovo to, da so večinoma zdravi. Pa vendarle danes otroci in mladostniki vse pogosteje zbolevajo, zato je ključnega pomena, da so že od otroštva navajeni na gibanje. Športna aktivnost prinaša veliko ugodnih učinkov na telo in njegovo zdravo, optimalno delovanje, zato jo moramo izkoristiti sebi v prid in v takem duhu vzgojiti naše potomce.

2.3. DUŠEVNE KORISTI TELESNE VADBE

Laična javnost meni, da sta telesna vadba in splošna telesna vzdržljivost pomembni samo za telo. Nasprotno, zelo koristita tudi duhu. Na splošno je potreba po gibanju za otroka naravna in ga spontano zadovoljuje. Omogoča mu vzpostavitev odnosa do vsega, kar ga obkroža, kar mu je zanimivo in privlačno ter odmik od tistih stvari, ki so zanj povezane z neugodjem. Izkušnje ga bogatijo ne le v interakciji z zunanjim svetom, temveč tudi s svojim lastnim, notranjim.

Tušak in Kajtna (2005) izpostavita, da ima redna telesna vadba številne psihološke koristi, kot je na primer znižanje anksioznosti, depresivnosti, izboljšanje samopodobe, poročata o izboljšanju čustvene stabilnosti in počutja.

Završnik in Pišot (2005) pritrjujeta, ko pravita, da sodelovanje v najrazličnejših gibalnih/športnih aktivnostih lahko pospešuje socialno integracijo, kulturno toleranco, razumevanje etike, spoštovanje okolja in krepitev pozitivne samopodobe.

»Spremembe na telesnem področju so povezane s spremembami v gibalnem razvoju s spremembami v kognitivnem razvoju, ki vsebuje spremembe v intelektualnih procesih, s spremembami v čustveno-osebnostnem razvoju ter s spremembami v socialnem razvoju, ki se nanašajo na razvoj komunikacije, medosebnih odnosov in socialnih spretnosti.« (Zurc, 2008, str. 18)

Vidimo, da ima veda o zdravju in telesnem razvoju (kot tudi stroke, ki se poglobljeno ukvarjajo s telesno dejavnostjo) oblikovana številna dejstva o pomenu in duševnih koristih, ki jih ima redna vadba na telo. Te se kažejo v razvojnem obdobju in tudi v kasnejših življenjskih obdobjih.

V nadaljevanju so predstavljene najpomembnejše prednosti, ki človeku izboljšujejo kakovost življenja.

Vpliv na kognitivne sposobnosti, šolsko uspešnost

Ključna duševna korist, ki bi jo rada izpostavila kot najpomembnejšo v vrsti pomembnih, je vpliv telesne aktivnosti na šolsko uspešnost otrok, tudi romskih učencev. Pouk na začetku osnovnega šolanja vse prevečkrat poteka preko sistema »papir–svinčnik«, ki razvija predvsem kognitivne sposobnosti. Dejstvo je, da se otrok razvija celostno, kot enovita celota na vseh

podsystemih bio-psiho-somatskega statusa hkrati in na tak celosten način otrok tudi dojema svet in se uči iz njega. Spoznanja na področju povezav med gibalno aktivnostjo in kognitivnim razvojem nam kažejo, da obstajajo statistično pomembne povezave med gibalno aktivnostjo in usvajanjem novega znanja, zato lahko tovrstne dejavnosti vključimo v načine poučevanja in s tem optimalno izboljšamo končne rezultate, ne nazadnje tudi šolsko uspešnost otrok.

Zurc (2008) s svojo empirično raziskavo dokazuje, da so pri reševanju problemskih nalog uspešnejši tisti otroci, ki so bili deležni celostnega pristopa pri pouku matematike. Didaktične aktivnosti prispevajo k uspešnejšemu reševanju matematičnih problemov in globljemu poznavanju ter razumevanju pojmov, kažejo pa se tudi v otrokovi večji gibalni učinkovitosti, motiviranosti, čustveni vedrini in pristnejšimi socialnimi stiki.

Že Gardner (1997) je trdil, da je gibalna aktivnost tista, ki je neobhodno potrebna v začetnem šolskem obdobju. Pri poznavanju in razumevanju osnovnih matematičnih pojmov ter pri reševanju enostavnih matematičnih problemov je njen vpliv zelo velik, kasneje pri reševanju zahtevnejših matematičnih problemov pa se manjša.

Navedene ugotovitve opozarjajo na nujnost sistematične uvedbe celostnega načina poučevanja pri pouku na vseh področjih devetletne osnovne šole. Gibalne aktivnosti naj se ne izvajajo le pri športni vzgoji in samo v namen telesnega in gibalnega razvoja, temveč tudi v namen čustvenega, socialnega in kognitivnega razvoja. Tudi raziskava iz leta 2004 je dokazala, da uporaba gibalnih aktivnosti pri pouku povečuje učne dosežke učencev (Cotič in Zurc, 2004, v Zurc, 2004).

Zanimivi so tudi izsledki (Petrović, 1982, v Tušak, Tušak in Tušak, 2003) vrhunskih športnikov različnih športnih panog. Ugotovili so, da so le-ti dosegli visoke rezultate pri testiranju inteligentnosti. Njihova visoko razvita sposobnost analitičnega in sintetičnega pristopa k reševanju problemov je bila pomembno povezana z njihovo športno dejavnostjo. Njihov časovni obseg zmožnosti za učenje in pomnjenje je dosegel raven v učenju »dobro treniranega« študenta, to pomeni, da so jim tako telesne (npr. fizična zmogljivost za dolgotrajno sedenje) kot umske sposobnosti (npr. pozornost) omogočale, da so sledili več ur trajajočemu učenju (Petrović, 1982, v Tušak, Tušak in Tušak, 2003). Avtorji so dobljene rezultate pojasnili s tem, da so procesi gibalnega in šolskega učenja podobni. Možgani delujejo asociativno tako na športnem terenu kot v šoli, nove elemente povezujejo z že prej naučenimi.

Samozavest, samopodoba in dejaven odnos do sveta

Skozi redno telesno dejavnost se otrok uči, da se nič ne zgodi brez truda in potrpljenja. Spozna, da do cilja ni bližnjic in da le-ta ne more biti dosežen čez noč brez prizadevanja. Vsaka ovira, ki jo premaga na poti, že v razvojnem obdobju povečuje splošno prožnost in prilagodljivost posameznika, ki mu bosta pomagali pri nadaljnjih naporih in osebni rasti. Občutek, da nekaj zmore, daje otroku najbolj zdravo obliko samozavesti in zaupanja vase ter v lastne moči. Lahko bi rekli, da je pojmovanje samega sebe eden izmed najpomembnejših vidikov čustvenega področja. Več avtorjev (Kompore, Stržiščar, Dogša, Curk in Vec, 2006) navaja, da je samopodoba vsota vseh misli, predstav in pomnjenj, ki jih imamo o sebi, kako se doživljamo. Ko govorimo o samopodobi, ne moremo tudi mimo pojma samospoštovanje – vrednostno oceno sebe, saj sta ti dve komponenti tesno povezani. Samospoštovanje nam pove, koliko smo zadovoljni s seboj, ali se ocenjujemo pozitivno ali negativno, koliko se sprejemamo takšni, kot smo (Kompore idr., 2006).

Pri oblikovanju samopodobe imajo pomembno vlogo lastne izkušnje s samim seboj in okoljem ter odnosi z drugimi ljudmi in njihovo vrednotenje nas samih (Kompore idr., 2006). Javnost in pomembni drugi nam pogosto besedno, še pogosteje nebesedno sporočajo, kako nas vrednotijo: nas opazijo, so pozorni do nas, se družijo in pogovarjajo z nami, nam zaupajo, nas sprejemajo, nas imajo ali pa ne.

Samopodoba je konstrukt, ki je strukturiran, sestavljen iz večjega števila področij. Med najpomembnejšimi v mladostništvu so telesna, socialna in akademska samopodoba. Kompore idr. (2006) telesno samopodobo definirajo kot predstave in pojmovanja, ki jih ima posameznik glede svojega telesa. Delijo jo na zunanji videz in gibalne sposobnosti (socialna samopodoba vsebuje predstave in pojmovanja, kakšna je kakovost naših odnosov z drugimi, akademska samopodoba pa vključuje pojmovanja in predstave o lastnih sposobnostih in učnih dosežkih na različnih področjih).

V našem prostoru sta Strel in Štihec (1995) izvedla prvo raziskavo v zvezi z motorično in morfološko samopodobo. Naključno sta v Sloveniji izbrala 21 šol, kjer sta raziskovala vpliv gibalne aktivnosti na pojmovanje samega sebe. Raziskava je pokazala, da se najbolje in najvišje vrednotijo učenke, ki imajo ugodno razvite potencialne informacijske in energijske komponente gibanja. Najslabšo samopodobo imajo tiste učenke, ki imajo hkrati tudi najslabše rezultate pri motoričnih sposobnostih. Rezultati za učence pa so pokazali, da je povezav med

samopodobo in motoričnimi sposobnostmi manj kot pri učenkah. Učenci, ki imajo najvišje izraženo samopodobo, imajo tudi visoko razvite motorične potenciale. Pri tistih, ki imajo največ podkožnega maščevja ter velik obseg udov, pa sta avtorja ugotovila najnižjo samopodobo. Tako vidimo, da je močan atribut tudi telo, najbolj stvaren del človekove predstave o sebi. Vseeno pa se njegov vpliv ne omejuje le na vizualni ravni, moramo ga umestiti v veliko širše področje, telo moramo razumeti kot gibalno, s katerim lahko otrok upravlja. Otrok, ki je primerno vzpodbujen, začne pojmovati svoje telo kot tisti del sebe, nad katerim ima moč. Usmerja ga, spodbudi k naporu, nagradi z ugodjem in zadoščenjem. Večina telesno dejavnih ljudi svoj aktiven pristop vnaša tudi v splošni odnos do sveta. Sami sebe vidijo kot krojače svojega življenja in ne pasivne opazovalce, trudijo se kar se da vplivati na dogodke in razmere okoli njih.

Gibalne sposobnosti in spretnosti so ključnega pomena pri otrocih v šolskem obdobju, saj jih sovrstniki zelo visoko vrednotijo in jim s tem dodajajo veliko težo pri oblikovanju pozitivnega pojmovanja samega sebe (Tancig, 1987; Tomori, 1990; Zurc, 2008). Tancig (1987) še dodaja, da gibalne izkušnje niso edini način oblikovanja pozitivnega pojmovanja samega sebe kot posameznika, so pa pri otrocih tovrstne izkušnje ene izmed najpomembnejših. Otrokom moramo omogočiti take športne aktivnosti, ki bodo na eni strani usmerjene k uravnoveženemu čustveno-socialnemu razvoju, hkrati pa morajo zadostovati tudi njihovim interesom, potrebam in sposobnostim.

Obvladovanje stresa

V vsakdanjem življenju se vsak izmed nas srečuje z vrsto težav in napetosti, ki neugodno vplivajo na naše počutje. Stres sproži človekov celostni odziv, naše telo pa se mora temu telesno ter mentalno prilagoditi. Izpostavljenost različnim stresom lahko povzroči pogosto obolevnost, različne psihosomatske motnje in pomanjkanje odpornosti proti boleznim. Posledice stresa lahko premagujemo na različne načine, ena od zelo učinkovitih metod pa je med drugim tudi gibanje.

Po mnenju Škofa (2010) nam sposobnost za obvladovanje stresa ni dana kar sama po sebi. Pravi, da se ob različnih ovirah, obremenitvah in preizkušnjah najbolje znajdejo tisti, ki zaupajo vase, so prilagodljivi, se odzivajo dejavno in s smiselno razporeditvijo in aktivacijo svojih moči in energije, se zmorejo potruditi in nosijo v sebi zavest, da so premagali že mnogo preizkušenj.

Potencial, ki se razvija pri vadbi, je prilagodljivost. Ta človeku pomaga, da se v okoliščinah, ki so mu tuje in nepoznane, spretno znajde v športnem, učnem ali socialnem smislu. Mnogo lažje je premagovati duševne obremenitve, če si se naučil, kako usmerjati svoje sile že pri telesni dejavnosti, zato je taka oblika soočenja s stresom zagotovo ena izmed učinkovitejših. V posamezniku razvija splošno zavest, da zmore in da je kos preizkušnjam, kar pomaga pri uspešnem obvladovanju stresa.

Sprostitev

Otroci potrebujejo sprostitve, pa čeprav se nam zdi, da živijo brezskrbno, igrivo življenje. Tudi mlajši doživljajo napetosti in občutke tesnobe, zato je gibanje tisti instrument, s katerim se lahko osredotočijo na tisto, kar delajo, najdejo ravnotežje in si naberejo novih moči.

Ker imajo naravno težnjo po raziskovanju, igri, je gibanje nujno potrebno, da se ne duši njihova ustvarjalnost. Razne dejavnosti, kot so branje knjige, pogovor, poslušanje glasbe, otroka še ne zmorejo učinkovito sprostiti, zato moramo otrokom ponuditi aktivnosti, ki razgibajo celotno telo.

»Telesna sprostitve otroku zrahlja duševne napetosti, skrbi in bojzani ter mu pomaga vzpostaviti notranje ravnovesje na naraven in dejaven način. Če ima v splošnem dovolj možnosti telesne sprostitve, tudi lažje vzdrži pri miru, kadar je to potrebno.« (Škof, 2010, str. 120)

Agresivnost

Agresivnost se laično običajno opredeljuje kot prizadevanje škode drugemu, vendar pa jo v psihologiji razumejo na različne načine: agresivnost kot osebna lastnost, ki jo vsak poseduje v večji ali manjši meri, agresivnost kot človekova reakcija v stanju frustriranosti in ne nazadnje agresivnost kot nagona energija, ki nam pomaga pri uveljavljanju in samopotrjevanju. Torej lahko razlikujemo zdravo in nezdravo agresivnost, kot jo opisuje tudi Škof (2010).

Zdrava se nanaša predvsem na otrokovo samostojno reševanje nalog, pripravljenost na spoprijemanje z ovirami in preizkušnjami ter potrebo po konstruktivni uveljavitvi in umestitvi v prostor. Pomanjkanje te vrste agresivnosti omejuje otrokov razvoj in ne dopušča zadostnih možnosti za zdravo samopotrditve. Veliko otrok se umika iz dogajanja, prevzema podrejene

vloge prav zaradi pomanjkanja zdrave agresivnosti. Posledice se kažejo v otrokovem občutku odrinjenosti, nesprejetosti, nizke samopodobe in nezadovoljstvu.

Na drugi strani najdemo nezdravo agresivnost, ki je ravno nasprotna vsemu, kar smo povedali o zdravi. Običajno jo izkazujejo otroci, ki se ne znajo lotiti problemov na konstruktiven način, postavljajo se nad drugimi otroci, se ne ozirajo na druga čustva.

Redna in dovolj intenzivna telesna dejavnost spodbuja zdravo agresivnost. Pri otrocih spodbuja aktiven pristop k stvarem, olajšuje uveljavitev v skupino, jim pomaga graditi ustrezno mero samozavesti. Na vrhu vsega pa vzgoja, ki spodbuja k dejavnemu in poštenemu trudu zase, ne razvija pasivnosti in nemoči niti nasilne in razdiralne agresivnosti (Škof, 2010).

Vpliv na počutje in razpoloženje

Čustva nas spremljajo vsepovsod. Prisotna so ves čas, ampak prepoznamo jih le takrat, kadar postanemo nanje pozorni. Mnogi izmed nas ne znamo v vsakem trenutku povedati, kaj čutimo, saj so naša čustva nagnjena k temu, da se pojavljajo brez našega dovoljenja. Da bi se izognili nekontroliranemu vrtincu čustev, moramo razumeti, se zavedati naših čustev ter njihovega vpliva na telo. Zavest o tem nam daje občutek nadzora (Mišigoj Duraković, 2003). Občutek nadzora pa nas vodi do občutka varnosti in sproščenosti. Ključ do obvladovanja svojih čustev sta tako kot pri vseh drugih veščinah vztrajnost in redna vadba.

Mišigoj Duraković (2003) poroča, da vadba zmanjšuje napetost oziroma ima pomirjevalni in sprostitveni učinek. »S telesno vadbo se zmanjšujeta tako telesni kot kognitivni vidik napetosti, zmanjšuje se tudi živčno-mišična napetost in prevladovanje neadekvatnih misli« (Mišigoj Duraković, 2003, str. 279).

Telesna dejavnost je odlična tudi pri spopadanju z depresijo in občutkom tesnobe. Škof (2010) jo označuje kot spodbujevalo k pozitivni predstavi o sebi, ki ponuja vrsto majhnih, a pomembnih zmag, iz katerih se lahko razvije zadovoljstvo s seboj. Ker se med telesno vadbo sproščajo endorfini – snovi, ki povzročajo ugodje in dobro počutje, lahko vadbo uporabimo kot mehanizem, s katerim stabiliziramo razpoloženje.

Vpliv na oblikovanje osebnosti, značaja

Na oblikovanje otrokovega značaja vpliva tudi gibalna aktivnost. Šport vpliva na sprejemanje omejitev in odrekanj, na delovne navade in režim dela (Zurc, 2008). Vse omenjene

komponente so prisotne tudi pri delu v šoli. Otroci, ki se aktivno ukvarjajo s športom, se zgodaj spopadejo z načrtovanjem in organizacijo dejavnosti, saj si morajo znati razporediti čas, ki ga namenijo za trening športne discipline, in čas, ki ga namenijo učenju. Oblikujejo si delovne navade, navajajo se na nek način dela. Prav tako pa so navajeni tudi na določeno odrekanje, ki ga šport zagotovo prinaša. Zurc (2008) navaja ugotovitve, ki kažejo, da so si učenci, ki so izjemno športno aktivni, med svojim športnim udejstvovanjem pridobili delovne navade, ki so odločilne za doseganje uspešnosti na vseh življenjskih področjih.

Za osebni razvoj pa ni vseeno, kakšna bo oblika ali vrsta telesne dejavnosti, saj so otroci med sabo zelo različni (po temperamentu, telesni, čustveni in socialni prilagodljivosti, zanimanjih, motivih ...). Usklajena mora biti s posameznikovimi interesi, saj bo lahko tako uspešno dopolnjevala morebitne osebne pomanjkljivosti, otrok se bo ob aktivnosti neopazno naučil sodelovanja in gradil svoj jaz (Škof, 2010).

2.4. MOTIVACIJA ZA ŠPORT

Tok sodobnega življenja nas nenehno obremenjuje s stresom, skrbmi in odgovornostmi. Odraslim neredko zaradi službe in vsakodnevnih delovnih obveznosti, otrokom pa zaradi preobremenjenosti s šolo in domačim učenjem najlažja alternativa preživljanje prostega časa predstavlja neaktivno poležavanje pred televizorjem ali posedanje pred računalnikom. Motivacija za gibanje je pogosto zelo šibka, izgovori številni. Vsi vemo, da takšni vzorci vedenja niso zdravi; če gledamo še korak naprej, predstavljajo grožnjo telesnemu in duševnemu zdravju.

Iskanje dejavnikov motivacije za športno rekreacijo je ključnega pomena, če želimo vzpostaviti takšno okolje za vadbo, ki bo človeku pomagalo realizirati lastne potenciale. Mnogo motivov v človekovem vedenju je nezavednih in ti pogosto nenadzirano vplivajo na naše vedenje.

Tušak in Kajtna (2005) pravita, da bi športno-rekreativna dejavnost morala biti:

- prostovoljna,
- bogata z uživanjem,

- protiutež običajnim življenjskim obremenitvam,
- nasprotna tekmovanju,
- kompenzacija stresu.

Največji problem ukvarjanja s športno rekreacijo je prav v pomanjkanju motivacije, vendar je rešitev sila preprosta. Motivacija največkrat manjka, ker ni izbrana prava športna aktivnost. Otrokom moramo zato ustrezno predstaviti različne dejavnosti, kolikor je to le možno, naučiti ga poslušanja lastnega telesa ter mu nuditi oporo in vzpodbudo pri vadbi in igri.

Pri raziskovanju motivacije je danes v psihologiji športa prevladujoča socialno-kognitivna perspektiva, najbolj priljubljena v zadnjih dvajsetih letih pa je razdelitev, ki sta jo opredelila Deci in Ryan (1985), to je **model zunanje in notranje motivacije**. Pojmovanje motivacije je razdeljeno na dva dela:

- zunanjo (ekstrinzično) in
- notranjo (intrinzično) motivacijo.

Deci in Ryan (1985, v Tušak, Tušak in Tušak, 2003) opredeljujeta intrinzično motivacijo kot »delati nekaj zaradi aktivnosti same in za zadovoljstvo, ki izhaja iz samega nastopanja oziroma izvajanja aktivnosti«. Najlažje si notranjo motivacijo ponazorimo s športniki, ki trenirajo zaradi zanimivosti treniranja, ki so zadovoljni zaradi znanja in spretnosti, ki se jih učijo in naučijo v športu, zaradi zadovoljstva, ki ga doživljajo ob tem, da neprestano izpopolnjujejo svoje znanje in sposobnosti. Nasprotno pa se ekstrinzična motivacija nanaša na dejavnike, ki so zunaj športnika. Zunanje motivirani so tisti športniki, ki trenirajo in tekmujejo zaradi nagrad in kakršnegakoli prestiža, ki ga dobijo za uspešnost. S tem mislimo na socialni status in materialne nagrade, ugodnosti, ki izhajajo iz njega, popularnost in naravnost k zmagovanju, izkazovanje svoje natreniranosti in demonstriranje tega, da spadajo med najboljše športnike.

Pri otrocih želimo vzpodbuditi predvsem notranjo motivacijo, saj je ta bistveno trajnejša in dolgoročno zanesljivejša pri naložbi za vadbo v odraslem obdobju. Izpostavila bi zadovoljstvo, ki jo Wankel (1993, v Tušak, Tušak in Tušak, 2003) razume kot intrinzično motivacijo. Zadovoljstvo kot pozitivno čustveno stanje je tisti element, ki ga otrok mora začutiti pri športni aktivnosti, užitek mu mora nuditi vadba sama. Težiti moramo k temu, da v športni situaciji ni prisotne zgolj zunanje nagrade. Deci in Ryan (1987) še potrdita, da lahko

zadovoljstvo razumemo kot eno dimenzijo večdimenzionalnega konstrukta intrinzične motivacije. Če še dodamo, da je vadba redna in prilagojena posamezniku, lahko strnemo, da ima le-ta vpliv na celosten vpliv na človeški organizem (Pišot, Završnik in Kropelj, 2005).

2.5. ŠPORTNA VZGOJA V OSNOVNI ŠOLI

Temeljna lastnost šolskega prostora je nenehno spreminjanje. Spremembe sodobnega sveta, med katerimi je najbolj opazna zmanjšana človekova gibalna aktivnost zaradi tehnološkega napredka, drugačen način življenja, spremenjene telesne značilnosti in gibalne sposobnosti in motivacija mladih zahtevajo tudi drugačen pogled na šolski šport.

Če so na začetku prejšnjega stoletja še trdili, da nekaj športne aktivnosti v šoli ne škodi, je športna vzgoja z leti pridobivala na veljavi. Danes šolska športna vzgoja predstavlja proces motivacije za zdravo življenje in proces (sekundarne) socializacije (Mišigoj Duraković, 2003).

Strel (1990) izpostavlja, da je šolska športna vzgoja tisti del športa in športnega programa, kjer zelo načrtno, strokovno in celovito vplivamo na mlade generacije, njihov odnos do športa in zdravega življenja.

V učnem načrtu zasledimo, da se športna vzgoja opredeljuje kot nenehen proces bogatenja znanja, razvijanja sposobnosti in lastnosti ter kot pomembno sredstvo za oblikovanje osebnosti in odnosov med posamezniki. Z izbranimi cilji, vsebinami, metodami in oblikami dela prispeva k skladnemu biopsihosocialnemu razvoju mladega človeka ter sprostitev in kompenzaciji negativnih učinkov šolskega in izvenšolskega dela. S pomočjo športne vzgoje je otroku in mladostniku prikazan način, kako lahko v vseh življenjskih obdobjih bogati svoj prosti čas s športnimi vsebinami (Kovač in Novak, 2011).

Program športne vzgoje se izvaja v vseh razredih osnovne šole. Obsega 834 ur rednega pouka in 5 športnih dni v vsakem šolskem letu. Program je z vidika razvojnih značilnosti učencev vsebinsko, organizacijsko in metodično zaokrožen v tri šolska obdobja. V vsakem šola ponuja tri vrste programov (Kovač in Novak, 2011):

- program, ki je obvezen za vse učence,

- drugi program so dejavnosti, ki jih mora šola po zakonu obvezno ponuditi, učenci pa jih izbirajo prostovoljno (športne interesne dejavnosti, šola v naravi, program za učence s posebnimi potrebami),
- tretji program zajema dodatne aktivnosti po zmožnostih šole, učenci pa se za njih prav tako odločajo prostovoljno (Zlati sonček, Krpan, Ciciban Planinec, šolska športna tekmovanja, prireditve netekmovalnega značaja, Odprta šola, počitniške dejavnosti ...).

Tabela 1: Program športne vzgoje v osnovni šoli

	Prvo triletje	Drugo triletje	Tretje triletje
Program, ki je obvezen za vse učence.	Redni pouk z dvajseturnim tečajem plavanja v 2. ali 3. razredu – 315 ur –	Redni pouk – 315 ur – 3 ure tedensko	Redni pouk – 198 ur – 2 uri tedensko
	Športni dnevi – 5-letno	Športni dnevi – 5-letno	Športni dnevi – 5-letno
Programi, ki jih šola mora ponuditi, vključevanje učencev je prostovoljno.		Šola v naravi (poletna in zimska)	
	Športne interesne Dejavnosti	Športne interesne Dejavnosti	Športne interesne Dejavnosti
	Dopolnilni pouk – program za učence s posebnimi	Dopolnilni pouk – program za učence s posebnimi	Dopolnilni pouk – program za učence s posebnimi
Dodatni programi, ki jih šola lahko ponudi, vključevanje učencev je prostovoljno.			Izbirna predmeta Šport in Plesne
	Nastopi, prireditve in šolska športna tekmovanja	Prireditve in šolska športna tekmovanja	Prireditve in šolska športna tekmovanja
	Tečaji, šole v naravi, športni tabori oz. druge integrirane oblike	Tečaji, šole v naravi, športni tabori oz. druge integrirane oblike	Tečaji, šole v naravi, športni tabori oz. druge integrirane oblike
	Dodatni programi (Zlati sonček, Ciciban)	Dodatni programi (Krpan, Mladi planinec)	Dodatni programi (Mladi planinec ...)
	Minuta za zdravje	Minuta za zdravje	
	Športni oddelki	Športni oddelki	Športni oddelki

Po obveznem predmetniku imajo učenci v 1. in 2. triletju osnovne šole tri ure športne vzgoje tedensko, v zadnjem pa le dve, vendar sta jim na voljo dva izbirna predmeta: šport in plesne dejavnosti.

Učenci v okviru učnega načrta spoznajo in razumejo vlogo in pomen gibanja, športa in kondicijskih dejavnosti kot pomembnih elementov kakovosti življenja in zdravega življenjskega sloga. Škof (2010) opozarja, da morajo mladi skozi izvedbo vseh programov športne vzgoje deležni dovolj obsežne in intenzivne športne dejavnosti, ki jim bo omogočila osvojiti primerno raven splošne telesne kondicije. Programi bi morali biti po njegovem mnenju naravnani k oblikovanju zdravega življenjskega sloga mladih ljudi in k spodbujanju športne in telesne dejavnosti tudi v prostem času.

2.6. VLOGA DRUŽINE IN STARŠEV V ŠPORTU

Večini izmed nas beseda družina ni le gola beseda. Družina je svet, življenje in družba v malem. Je edinstvena celica, kjer se spleta temeljne vloge človeškega bitja, spolne in generacijske. Je mikrokozmos človeškega makrokozmosa (Musek, 1995). Potrebno je razumeti vlogo moškega in ženske, vlogo staršev in otrok. Obstajajo številna različna gledanja na družino, vendar v različnih zgodovinskih obdobjih med različnimi kulturami vedno najdemo podobne oznake – pomembna, izjemna, temeljna.

Številni avtorji (Žmuc Tomori, 1986, Musek, 1995, Čačinovič-Vogrinčič, 1998, Ule, 2000) so poskušali dati čim boljše **definicijo družine**, spodaj navajam le nekatere, ki so uveljavljene v našem prostoru:

Žmuc Tomori (1986):

Družina je pomemben referenčni okvir moralnega oblikovanja posameznikove osebnosti in dejavnik človekove socializacije in individualizacije

Musek (1995):

Človek ni samo biološko in socialno bitje, prav tako tudi družina ni samo biološka in socialna skupnost, temveč je tudi duhovna kategorija. Družina je vir in okvir posameznikovega duševnega razvoja, njegove duhovne in osebne rasti.

Ule (2000):

Družina se razlikuje od vseh drugih institucij, v katerih človek živi in jim pripada po tem, da je stalno prisiljena reagirati na potrebe družinskih članov.

Družina je skupaj s svojo sorodstveno mrežo sociokulturna institucija, v kateri se na poseben način povezujejo individualna svoboda in socialna vezanost, normativnost in spontanost.

Avtorji se pravzaprav niso uspeli poenotiti glede njene definicije, vendar pa se zaradi tega ne zmanjšuje pomen, ki ga ima le-ta na otroka. Družina se spreminja v času, v katerem obstaja in zahtevah, s katerimi je obkrožena, kljub temu pa se posameznikova osebnost bolj kot kjerkoli drugje oblikuje prav v njej. Čačinovič-Vogrinčič (1998) povzame, da je družinska skupina prvi socialni sistem, v katerem otrok živi in ki s svojimi značilnostmi vpliva na osebnost otroka v vseh stopnjah njegovega razvoja.

Socializacija otroka in/skozi šport

V številnih publikacijah (Petrovič, 1991, Doupona in Petrovič, 2000) zasledimo, da je športna aktivnost otrok v veliki meri povezana s športno vzgojo v družini. Raziskave se predvsem navezujejo na vpliv staršev na športno aktivnost otrok v zgodnjem otroštvu. Vse te raziskave so pokazale, da je družina predvsem v zgodnjem obdobju otrokovega življenja gibalno njegove športne aktivnosti in socialnega razvoja.

Doupona in Petrovič (2000) družino opredelita kot zelo pomemben dejavnik pri procesu primarne socializacije – kjer otrok oblikuje lastno identiteto in se uči pravil in norm družbe, ki ji pripada. Vsak si želi, da ga družba in okolje sprejmeta in odobravata, kar pa ni vedno enostavno. Še posebno je zahteven proces vključevanje novega člana v že obstoječo in dobro delujočo (športno) skupino. Vrnemo se spet na proces socializacije, sprejetje določenih običajev, vzorcev obnašanja, ki jih ima skupina, saj imamo vzporedno z dejstvom, da imamo v družbi pravila delovanja, pravila prav tako tudi v vsaki športni skupini (pravila, norme, vrednote).

Doupona in Petrovič (2000) poročata, da imajo v Združenih državah Amerike težave predvsem tisti otroci, katerih straši se zaradi službenih potreb veliko selijo. Srečujejo se s problemom vedno vnovične uveljavitve in potrjevanja svojega položaja na področju različnih skupin in krajev, kamor so se straši preselili. Vzporednico bi lahko potegnili tudi z otroki romskih staršev, ki so v preteklosti velikokrat menjali kraj prebivališča, znajti so se morali

vedno v novem okolju, po svojih najboljših močeh, iskati in potrjevati svoj pravi jaz in prenesti vse opazke in stigme o drugačnosti, nepripadnosti širši skupini.

Faze socializacije in šport

V vseh fazah socializacije otroka je telesna vadba eno od sredstev, ki ta proces vsebinsko bogati in ga naredi bolj dinamičnega. Glavne osebe oziroma skupine, ki nastopajo v začetnem obdobju otrokove socializacije so družina, skupina vrstnikov in šola.

Mišigoj Duraković (2003) družini dodeli posebno vlogo pri vključenosti otroka v telesno vadbo že od malih nog. Poudari status družine kot enega izmed dejavnikov, ki ne vpliva zgolj na vzgojo in izobrazbo doma in v šoli, temveč tudi na sodelovanje v športnih dejavnostih. O tem bomo govorili več kasneje.

Skupino vrstnikov izpostavi kot drugo pomembno sredstvo pri vključevanju otroka v športne dejavnosti. Preko njih se oblikuje najstniška subkultura, ki ji otrok želi pripadati, kajti v nasprotnem primeru se bo čutil izločenega. Ta ga »sili«, nagovarja k izbiri določene športne igre, ki postane kmalu tudi njegov interes, čeprav jo je poprej želel le opazovati, ne pa tudi aktivno v njej sodelovati. Športna igra ustvari skupni interes otrok in formira vez, ki jo obdržijo do konca rednega šolanja.

Šola je po mnenju Mišigoj Duraković (2003) tretji člen v verigi dejavnikov socializacije, ki vidno dopolnjuje druga dva. V njeni sredini se preko vzgoje nauči sprejemati vloge pri telesni vadbi ali športu kot igri in zabavi, v njej doživlja odgovornost, prijateljstvo, obveznosti, čustva in interese, vsa ta občutenja pa mu olajšajo vključitev v športne dejavnosti.

Prikazali smo, kako različni konstrukti vplivajo na socialno okolje, postavljajo »pravila igre« v socializacijskem procesu, vendar pa moramo poudariti, da se ta proces odvija skozi vse življenje, ne le v okviru zgodnjega otroštva. Človek je v prvi vrsti družbeno bitje, bitje skupnosti, *zoon politikon*, zato je proces socializacije vedno dolgotrajen in kompleksen.

Vpliv staršev in družine na otrokovo športno aktivnost

Strokovnjaki (Petrovič, 1991, Doupona in Petrovič, 2000; Tušak, Tušak in Tušak, 2003) opozarjajo na pomemben vpliv družine pri otrokovem razvoju, saj dobi otrok v navedenem

mikrosocialnem okolju prve in osnovne izkušnje o telesnem, čustvenem, socialnem, duhovnem in osebnostnem razvoju. Veliko tega lahko pridobi prav s telesnim gibanjem in z osnovnimi športnimi dejavnostmi.

Pri zorenju otrok ima športna rekreacija v družini izjemno pomembno mesto. Znano je, da je prav v zgodnjem otrokovem obdobju možno najbolj učinkovito vplivati na celostni razvoj, še zlasti pa na njegov motorični oziroma gibalni razvoj (Tušak in Kajtna, 2005). Redna športna aktivnost v družini tudi pomembno prispeva k oblikovanju otrokovega odnosa do športa nasploh, zato bomo v nadaljevanju govorili o vplivu različnih dejavnikov na starše, ki posredno ali neposredno korelirajo z otrokovim športnim udejstvovanjem.

Športna aktivnost v povezavi z izobrazbeno strukturo staršev

Izobrazba je dejavnik, ki vpliva na to, kakšno mnenje imajo starši o športni aktivnosti in posledično na materialni položaj družine. Dokazano je, da pri nas ni nobene športne aktivnosti, ki ne bi bila povezana z izobrazbo oziroma dohodkom sodelujočih. Višja izobrazba v večini primerov nakazuje tudi boljše gnotno stanje družine. Tušak, Tušak in Tušak (2003) trdijo, da lahko tisti, ki imajo več denarnih sredstev, namenijo več za razne pripomočke in s tem otroke dodatno motivirajo in animirajo. Privoščijo si lahko boljše pogoje vadbe in dodatno športno opremo. Podobno so ugotavljali tudi Petrovič, Ambrožič, Sila in Doupona (1997).

Da ima šport za nekatere pomembno mesto v njihovem življenju, za druge pa šport ne igra nobene vloge ali pa si ga ne morejo privoščiti, kažejo tu podatki iz raziskave Športnorekreativna dejavnost Slovencev, ki se izvaja že več kot 33 let. Po ugotovitvah longitudinalne študije Športnorekreativna dejavnost Slovencev iz leta 1989 se več kot 50 % družin kot celota (vsi skupaj) s športno dejavnostjo sploh ne ukvarja. Na otrokovo športno aktivnost imajo poleg stališča staršev do športa najmočnejši vpliv še lastna športna aktivnost staršev (Petrovič, Ambrožič in Sila, 2001). Pri tem ima pomembno vlogo izobrazba staršev, ki na eni strani vpliva na zavest o pozitivnih učinkih športa v družini ter na drugi strani pomanjkanje materialnih sredstev (Doupona in Petrovič, 2000).

Športna aktivnost v povezavi z značilnostmi okolja

Poraja se vprašanje, koliko teže ima fizično okolje na športno aktivnost družine in otrok. Razlike med prebivalci v različnih krajevnih skupnostih so še dandanes očitne, čeprav svet teži k temu, da se kolikor se le da zabrišejo. Raziskave na področju športne aktivnosti na vasi in v mestu so pokazale, da so razlike razmeroma velike. V vaških skupnostih so posamezniki mnogo manj aktivni kot v mestnem in primestnem okolju (Doupona in Petrovič, 2007). Družine, ki živijo v mestih, imajo večjo ponudbo različnih športnih aktivnosti. Tudi razmišljanje mestnih ljudi o športu se razlikuje od tistih na vasi, čeprav se stanje na vasi spreminja v pozitivno smer. Kropelj (2001) pravi, da je veliko ljudi, ki živijo na vasi, mnenja, da je zanje telesna vadba že to, če se sprehodijo okoli svoje hiše. V mestnih središčih pa ljudje na drugi strani samo čakajo, kdaj bodo zapustili svoje bivališče, da se malo razgibajo.

Razlike med vasjo in mestom so tudi v sami infrastrukturi. Podeželje v večini primerov nima ustreznih športnih površin, medtem ko je v mestih površin za ukvarjanje s športom vedno več, v načrtih za izgradnjo je veliko novih športnih objektov, kar povečuje ponudbo različnih aktivnosti za vse starostne skupine. Razlike med vasjo in mestom bodo po mojem mnenju ostale. Razlogi za to so očitni, nekaj se jih skriva v sami miselnosti ljudi, kot drugo pa je socialno-ekonomski status populacije. Število uporabnikov različnih športnih storitev se na vasi razlikuje tako v številčnem kot v finančnem pogledu.

Faktorje okolja lahko delimo ne le na fizične, temveč tudi na socialno-ekonomske, kulturne ter tudi na socialno-kognitivne komponente, ki zajemajo vzorce pričakovanja, spodbude in nagrade (Tušak, Tušak, Tušak, 2003). Zmotno je misliti, da je vloga staršev le v trudu po aktivnem vplivu, ključna je tudi podpora otrokom in zagotavljanje okolja, ki vzpodbuja fizično aktivnost (npr. denar za članarino, prevoz na teren). Patriksson (1981, v Tušak, Tušak in Tušak, 2003) je ugotovil, da je stopnja sodelovanja pri športu odvisna od športnih prostorov, opreme in prevoza na športne terene. Podobno pritrjujejo tudi Sallis, Buono in Freedson (1992, v Škof, 2010), prevoz s strani staršev je najbolj statistično značilno povezan z otrokovo fizično aktivnostjo.

Jasno je, da različna okolja nudijo družinam drugačne možnosti ukvarjanja s športom. Dejavniki okolja, ki znatno vpliva na športno aktivnost, so izpostavili tudi avtorji Tušak, Tušak in Tušak (2003), saj ugotavljajo, da lahko lajša ali prepričuje fizično aktivnost otrok. Ugotovili so še, da na športno aktivnost vpliva tudi izbira vadbenih prostorov, opreme in

programov. Če pogledamo malo globlje, pa lahko sklenemo, da so to stvari, ki so zelo pomembne za dolgoročno ukvarjanje z izbranimi aktivnostmi.

Športna aktivnost v povezavi z modelnim učenjem

Glede na veliko vlogo družine pri razvoju posameznika lahko mirno potegnemo povezavo med dvema očitnima komponentama – otrok ima veliko večje možnosti, da poseže po športu kot obliki svojega načina življenja, če mu mladi starši v novonastali družinski skupnosti predstavljajo ustrezen model športnega delovanja. Obdobje primarne socializacije, zgodnje otroštvo je čas, ko ima družina največji vpliv na otroka. Skrb staršev za otroka sproži pri otrocih odziv. Howe (1990, v Tušak, Tušak in Tušak, 2003) meni, da starši lahko otroke naučijo različnih oblik vedenja, ki niso direktno vezane na šport, a jih otroci potem sami prenesejo v šport. Nekritično vsrkavajo navade, mnenja, aktivnosti in jih ponotranjijo. Starši jim postanejo model, saj je družina edina sredina, ki jo otrok takrat pozna. Ne glede na vse povedano pa nastopi prelomnica šele z otrokovim vstopom v šolo, ko na »oder« vstopijo še šolsko okolje, prijatelji, klubi in šele takrat se razvije kritično mišljenje, na podlagi katere bo otrok sam ocenil vlogo ter pomen vsega, kar so ga učili doma (Tušak, Tušak in Tušak, 2003).

Družina, kjer je šport visoko cenjena vrednota, ima zelo dobra izhodišča, da bodo njihovi otroci uspešni v športu. Ugotovili so pozitivno korelacijo med otroci, ki se niso nikoli ukvarjali s športom, s starši, ki so bili prav tako pretežno neaktivni (Petrovič, Sila, Ambrožič in Doupona (1997)). Če starši svojega otroka gibalno zanemarjajo, se bo otrok ravno tako razvil, ostaja pa vprašanje, do kakšne stopnje se bo povzpel. Po navadi se to zgodi zaradi pomanjkanja prostega časa, nezanimanja ter lastne neaktivnosti staršev in pomanjkanja finančnih sredstev.

Motivi, zaradi katerih starši svoje otroke dajejo v organizirano športno vadbo

Podatek na ravni Slovenije, da več kot 95 % staršev trdi, da bi svojega otroka usmerili v športno aktivnost, če bi otrok to želel, kaže na dobre možnosti za razvoja slovenskega športa otrok in mladine (Kovač in Starc, 2007). Motivi, zaradi katerih starši vključujejo

svoje otroke v športno dejavnost, pa so lahko različni.

Doupona (1997) navaja naslednje motive, zaradi katerih starši svoje otroke dajejo v organizirano športno vadbo:

- zagotovitev harmoničnega razvoja otroka,
- pozitiven vpliv na karakter in moč volje,
- dobro za zdravje in fizične sposobnosti,
- razvoj samodiscipline,
- razvoj samozaupanja,
- otrok razvije tekmovalne sposobnosti,
- dobijo izkušnje za razporeditev prostega časa,
- razvijanje navad za delitev z ljudmi – nesebičnost,
- otrok dobi nagnjenost k določenemu športu,
- starši se začnejo ukvarjati s tem športom,
- otroci znancev se začnejo ukvarjati s tem športom.

Ne gre pa pozabiti tudi za razliko v interesu za vključevanje otrok v športno aktivnost med očetom in materjo. Očetje poudarjajo bolj tekmovalne razloge, medtem ko matere poudarjajo širši spekter razlogov za uvajanje oziroma podpiranje otroka v športni aktivnosti. Matere poudarjajo predvsem napredovanje pri usvajanju veščin, vzdrževanje dobre telesne kondicije, pridobivanje moštvenega duha in občutka pomembnosti (Duncan, 1997, v Tušak, Tušak in Tušak, 2003).

2.7. NEKATERE RAZISKAVE TELESNE DEJAVNOSTI OTROK IN MLADINE V SLOVENIJI

Telesna dejavnost mladostnikov v Sloveniji je v primerjavi z vrstniki iz drugih 35 držav Evrope in Severne Amerike relativno ugodna, čeprav je kljub temu močno pod priporočljivo ravni (raziskava Vedenje mladih v zvezi z zdravjem – HBSC, Prochaska, Sallis in Long, 2001). 11-letniki v Sloveniji so aktivni več kot eno uro 4,9 dneva v tednu, 15-letniki pa več kot uro 4,2 dneva v tednu (Roberts, Tynjala in Komrov, 2004). Ob tem pa je zaskrbljujoča primerjava rezultatov raziskav HBSC 2001 in HBSC 2006. Ta kaže negativne trende, upadanje telesne dejavnosti med mladimi, kar pa vodi do prikrajšanosti za koristi redne vadbe. V raziskavi Pišota in Šimuniča (2008) rezultati za Slovenijo kažejo, da je bilo v celotnem vzorcu 40,8 % anketirancev, ki so bili v zadostni količini zmerno do višje športno dejavni. Med 11-letniki jih je zadostno količino izpolnjevalo skoraj 50 %, med 13-letniki 38 % in med 15-letniki 32 % oz. med dekleti vsaka tretja 11-letnica, vsaka četrta 13-letnica in vsaka peta 15-letnica. Omenjena študija je prav tako pokazala, da merilo zadostne športne dejavnosti dosega več fantov kot deklet in da se s starostjo odstotek fantov in deklet, ki so zmerno do intenzivno aktivni uro ali več na dan manjša.

Zelo zanimivi so tudi rezultati raziskave avtorja Škofa (2006), ki govorijo o tem, da mladi v pozni adolescenci (srednješolsko obdobje) obdržijo za svoje le nekatere športne dejavnosti iz osnovnošolskega obdobja. Univerzalni športni dejavnosti mladostnikov sta predvsem tek in smučanje. Delno v to skupino spadajo še ples in aerobika ter športne igre z žogo. Med osnovnošolci je 67 % takih, ki se vsaj enkrat na teden ukvarjajo z igrami z žogo in 43 % tistih, ki so redni tekači. Dekliški športi v osnovni šoli so tek – 39 %, kolesarjenje – 44 % ter ples in aerobika – 38 % redno aktivnih. Dekleta (učenke in dijakinje) so za 16 % manj športno aktivne od fantov. O drugih rezultatih priča spodnja tabela.

Tabela 2: Razlike v obsegu športne dejavnosti in pogostost ukvarjanja z različnimi športnimi dejavnostmi v osnovni šoli in gimnaziji (Škof, 2006).

	OŠ	GIMNAZIJA	FANTJE	DEKLETA
	AS (SD)	AS (SD)	AS (SD)	AS (SD)
Dnevna dejavnost*	3,28 (1,15)	2,72 (1,00)	3,33 (1,18)	2,81 (1,02)
Tek**	4,00 (1,71)	3,96 (1,71)	4,01 (1,82)	3,96 (1,64)

Planinarjenje**	2,89 (1,29)	2,51 (1,14)	2,69 (1,25)	2,72 (1,22)
Kolesarjenje**	4,69 (1,58)	3,84 (1,52)	4,54 (1,70)	4,12 (1,52)
Smučarski tek**	1,70 (1,13)	1,42 (0,80)	1,72 (1,11)	1,46 (0,90)
Športne igre z žogo**	5,23 (1,64)	4,95 (1,45)	5,80 (1,32)	4,63 (1,53)
Športne igre z loparji**	3,82 (1,57)	3,47 (1,37)	3,53 (1,64)	3,74 (1,37)
Fitness**	2,10 (1,39)	3,01 (1,73)	2,67 (1,76)	2,44 (1,52)
Ples in aerobika**	2,99 (2,17)	2,86 (1,92)	1,73 (1,36)	3,74 (2,05)
Borilni športi**	1,91 (1,73)	1,59 (1,41)	2,03 (1,75)	1,58 (1,45)
Plavanje**	3,22 (1,24)	2,93 (0,86)	3,05 (1,23)	3,10 (0,97)
Plezanje/alpinizem**	1,65 (1,16)	1,44 (0,91)	1,71 (1,13)	1,44 (0,99)
Smučanje/deskanje**	2,53 (1,47)	2,33 (1,27)	2,78 (1,51)	2,19 (1,23)
Atletika**	2,50 (1,66)	2,11 (1,24)	2,33 (1,51)	2,30 (1,47)

Vrednosti AS so povprečja:

* na 5-stopenjski lestvici dnevne telesne dejavnosti: 1–nič, 2–15 do 30min, 3–31 do 60 min, 4–1 do 2 uri, 5–več kot 2 uri

** na 7-stopenjski lestvici pogostosti ukvarjanja s posamezno športno dejavnostjo: 1–nikoli, 2–nekajkrat na leto, 3–včasih med počitnicami, 4–dva ali trikrat na mesec, 5–enkrat na teden, 6–dva ali trikrat na teden, 7–redno treniram

V zadnjih desetih letih je bilo v Sloveniji opravljenih še nekaj drugih študij o telesni dejavnosti mladih (Strel, Kovač, Leskovšek, Jurak, Starc in Bednarik, 2003; Završnik in Pišot, 2005; Škof, Zabukovec, Cecić-Erpič in Boben, 2005; Škof, 2006, Kovač in Starc 2007). Tudi rezultati teh študij pritrjujejo znanemu dejstvu, da se obseg telesne dejavnosti skozi obdobje adolescence močno zmanjšuje in da so fantje v obdobju adolescence telesno aktivnejši kot dekleta – oboji pa premalo.

Strel idr. (2003) ugotavljajo, da se mladi izven rednega pouka športne vzgoje najpogosteje odločajo za telesno dejavnost v okviru telesnih športnih dejavnosti v šoli (med 50 in 65 % vprašanih), nekaj manj pa za dejavnosti v športnih klubih (med 30 in 40 %). Med neorganiziranimi oblikami telesne dejavnosti mladih je najpogostejša vadba s prijatelji (30–40 %), sledita pa samostojna vadba (30–35 %) in vadba v okviru družine (10–20 %).

Zurc (2006) je v svoji raziskavi o povezanosti pristočasne gibalne aktivnosti in šolske

uspešnosti zbrala podatke od učencev in učenk 4. razredov slovenskih osnovnih šol. Vzorec je zajemal 2023 desetletnih otrok, ugotovitve pa so naslednje:

- Redno in/ali športno aktivnih izven šolskega pouka je dobrih dve tretjini oziroma tri četrtine učencev in učenk 4. razreda slovenskih osnovnih šol. Redno aktivnih je torej 73,1 % celotne merjene populacije.
- Učenci se največ ukvarjajo s hojo, planinarjenjem, badmintonom, plavanjem in tekom. Bistvenih razlik med spolom ni niti v pogostosti ukvarjanja s posameznimi prostočasnimi športnimi dejavnostmi.
- Obstajajo statistično pomembne razlike med načinom in obliko gibalnega udejstvovanja dečkov in deklic. Več dečkov je izven pouka aktivnih redno in v organizirani obliki.
- Raziskava je potrdila, da obstajajo statistično pomembne povezave med pogostostjo, obliko ter vsebino gibalne aktivnosti in splošnim šolskim uspehom. Deklice in dečki, ki se redno gibalno udeležujejo, dosegajo boljši šolski uspeh. Otroci, ki trenirajo v športnih klubih in pod vodstvom trenerja, imajo boljši šolski uspeh od tistih, ki se gibljejo v neorganiziranih oblikah.

V raziskavi, ki je bila izvedena v okviru ciljno-raziskovalnega projekta »Gibalna/športna aktivnost za zdravje« (Završnik in Pišot, 2005) pa so ugotovili, da se 50 % vprašanih osnovnošolskih otrok samostojno ukvarja z gibalno aktivnostjo, 50 % otrok pa je gibalno aktivnih z družino in prijatelji. V športne klube je vključenih več dečkov kot deklic, razlika se povečuje z otrokovo starostjo.

2.8. PROBLEMATIKA ROMOV V SLOVENSKEM PROSTORU

Romi so evropsko ljudstvo indijskega izvora, katerega predniki so zapustili dolino Gangesa na severu Indije pred približno 800 leti. V Evropi danes živi 12 milijonov Romov, pogosto v težkih razmerah in z vsakodnevnim soočenjem z diskriminacijo (Roma Campaign, 2009).

Romska skupnost v Sloveniji

Navzočnost Romov kot posebne etnične skupine s svojim jezikom in kulturo na območju

zdajšnje Slovenije zasledimo že v 14. stoletju (Obreza, 2003). Prvi pisni viri, ki omenjajo poimenovanje cigan, pa so iz leta 1452 (Štrukelj, 1980). Rome danes poznamo kot nomadsko ljudstvo, ki se je skozi različna zgodovinska obdobja k nam priseljevala največ iz severovzhoda. Naselili so se v obmejnih krajih. Prav tako so se priseljevali tudi iz druge strani, drugi najmočnejši val je prihajal iz jugovzhoda, vendar so ti Romi po naših krajih samo potovali in bili zares le nomadi (Obreza, 2003).

V Sloveniji živi med 8.000 in 10.000 pripadnikov romske etnične skupnosti, čeprav se jih ob popisih prebivalstva za Rome opredeli bistveno manj. Iz rezultatov popisa prebivalstva 2002 (Statistični urad RS) je razvidno, da se je za Rome opredelilo 3.246 prebivalcev Slovenije, 3.834 pa je kot materni jezik navedlo romski jezik. Za primerjavo – podatki popisa prebivalstva iz leta 1991 kažejo, da se je za Rome opredelilo 2.259 prebivalcev, kar je za 30,4 % manj kot ob popisu 2002. Da je Romov v Sloveniji bistveno več, kot kažejo uradni podatki popisa prebivalcev, pričajo tudi podatki centrov za socialno delo iz leta 2003, številka se pri njih ustavi pri 6.264. Kot vidimo, se je število Romov povečalo, razlog za to je po mojem mnenju izboljšanje položaja romske skupnosti v preteklih letih in manj nestrpnosti večinskega prebivalstva.

Tabela 3: Število opredeljenih Romov v Sloveniji, Statistični urad RS, 2002.

Leto	1953	1961	1971	1981	1991	2002
Število Romov	1663	158	951	1393	2259	3246

Največ Romov živi v Prekmurju, na Dolenjskem, v Beli Krajini in Posavju ter tudi na Gorenjskem (Sinti). Drugod po Sloveniji živijo le manjše skupine oziroma posamezne družine. Med Romi v Sloveniji so zaradi zgodovinske usode in različnih okoliščin velike razlike, ki temeljijo na različnem načinu življenja, tradiciji in stopnji socializacije in integriranosti v okolje (Rošer, 2006).

Romi živijo v zelo slabih bivalnih razmerah predvsem na Dolenjskem in pa tudi v nekaterih naseljih v Prekmurju (Rošer, 2006), vendar pa njihove težave ne obsegajo le bivalnega področja, problematika sega še mnogo globlje. Klopčič (2007) najava, da se Romi srečujejo še s problemi, kot so: slab socialno-ekonomski položaj, nizka izobrazbena raven,

brezposelnost, odvisnost od socialnih transferjev, izključevanje, diskriminacija in nestrpnost, antiromski rasizem, pomanjkanje medkulturnega dialoga med romsko skupnostjo in večino.

Izpostavila bi dejavnik socialno-ekonomskih razmer, ki Rome uvršča med pripadnike najnižjih socialnih slojev. Socialni status Romov je izrazito nižji od socialnega statusa večinskega prebivalstva, se pa po regijah pomembno razlikuje (v Prekmurju je socialno-ekonomski položaj Romov boljši kot na Dolenjskem, v Posavju in Beli Krajini). Pri tem ni v igri le njihov materialni položaj, ampak tudi izobrazbena raven. Veliko družbeno kritičnih analitikov romske problematike v Sloveniji (Tancer, 2003, Horvat, 2003, Rudaš, 2003) navaja, da je položaj Romov siromašen zaradi njihove nizke izobrazbene strukture. Posledično se to odraža še na področju poklica in zaposlitvene možnosti, zato Romi ne razpolagajo z družbeno močjo. Prekmurski Romi imajo večinoma družbeni položaj, ki jim omogoča redno vključevanje romskih otrok v vrtce, osnovne šole in srednje poklicne šole. Bivalne razmere ter komunalna infrastruktura so v romskih naseljih bolj urejene in omogočajo pripravo in vključevanje otrok v vzgojno-izobraževalne ustanove (Strategija vzgoje in izobraževanja Romov v RS, 2004).

Problematika izobraževanja romskih otrok

Romi predstavljajo velik izziv pri zagotavljanju človekovih pravic, tudi pravic do izobraževanja. V Evropi in tudi pri nas najdemo mnogo romskih otrok, ki nikoli niso bili v šoli. Veliko je tudi takšnih, ki prenehajo obiskovati šolo pred zaključkom šolskih obveznosti in ki imajo slabši učni uspeh kot drugi učenci.

Vsemu navkljub lahko zapišemo, da Slovenija vlaga precej naporov za vključevanje Romov v obvezno šolo in vrtce ter za njihovo integracijo v večinsko kulturo. Namenja dodatna finančna sredstva za individualno ali skupinsko delo z romskimi otroki v šolskem procesu, postavlja ugodnejše normative za oddelke, kjer so vključeni Romi, zanje namenja dodatna sredstva za ekskurzije, subvencioniranje šolskih malic, nakup učnih pripomočkov, učbenikov ipd. Prav tako je financirala nastanek prvega delovnega zvezka za poučevanje romskega jezika in za vse pedagoške vrste študija država študentom Romom odobri štipendijo. V okviru Zavoda Republike Slovenije za šolstvo deluje tudi študijska skupina učiteljev, ki poučuje romske učence (Strategija, 2004).

Lahko bi trdili, da je situacija s strani predpisanih priporočil glede vzgoje in izobraževanja Romov v Sloveniji dobro urejena. Vendar velik osip romskih otrok posebno v višjih razredih osnovne šole in bistveno slabši učnih uspeh od drugih otrok ne omogoča zadovoljstva z doseženim. Vseeno pa velja povedati, da obstaja pomembna razlika med Romi v Prekmurju in Romi na Dolenjskem. Zgoraj omenjeno veliko bolj velja za Rome na Dolenjskem, kjer je diskriminacija s strani lokalnih prebivalcev večja (Macura-Milovanovič, 2006).

Ključni problemi pri izobraževanju romskih otrok

Izobraževanje ni le pravica sama po sebi, ampak je nujno za doseganje ostalih človekovih pravic. Pravica do izobraževanja je zapisana v mednarodnih standardih in pogodbah o človekovih pravicah, ki mnoge zakonsko veljajo tudi v Sloveniji (Amnesty International Slovenije, 2006):

Kljub poskusom so ostali specifični problemi romskih otrok nerešeni, čeprav obstajajo listine, ki skušajo to področje urediti že daljše časovno obdobje (Navodila za prilagajanje osnovne šole za romske učence (1993), Navodila za prilagajanje programa OŠ za učence Rome za 9-letno osnovno šolo (2000), Dodatek h Kurikulumu za vrtce za delo z otroki Romov (2002), Strategija, (2004)).

2.8.1. Jezik in kultura

Romski učenci se ob vstopu v šolo srečujejo s problemi, ki se zelo razlikujejo od problemov večinske populacije. Osnovna težava je neznanje slovenskega jezika, zaradi katerega so nujno v podrejenem položaju, potruditi se morajo mnogo bolj, da bi to oviro premagali ali jo vsaj omilili. Slovenski jezik povzroča težave mnogim skozi celotno osnovnošolsko izobraževanje, tudi tistim učencem, ki jim je slovenščina materni jezik, zato je toliko bolj razumljivo, da zahteva od romskih otrok, da se jezika naučijo v dveh letih, terja od njih podvojene napore. Mnogim že od samega začetka obeta skromno uspešnost in nezanesljivost v šolskem napredovanju, zaradi česar težko sodelujejo pri pouku.

Tancer (1994) označi nizko jezikovno raven slovenskega jezika kot enega najusodnejših primanjkljajev romskih otrok ob vstopu v osnovno šolo. Zaradi tega deficita je učenec pred najtežjo preizkušnjo v lastnem uveljavljanju. Socialno okolje je tisto, ki lahko spodbuja h

govorni aktivnosti, deluje stimulatивно ali pa na drugi strani zavira govorni razvoj otroka, če daje pomanjkljiv govorni model – jezikovni vzor, ki se kaže v skromnem besedišču.

Romski otrok ima doma v večini primerov pomanjkljiv jezikovni vzor slovenskega jezika, kvečjemu gre za vzor narečnega jezika. Starši romskih otrok so v glavnem slabo pismeni. Posledice so očitne. V šoli se romski otroci težko sporazumevajo, težje sledijo pouku in so manj motivirani za redno obiskovanje pouka. Otroci ne morejo slediti pouku, ki je naravnano tako, da ne upošteva tega dejstva. Tancer (1994) še navaja, da vzgojiteljice in učiteljice v nižjih razredih osnovne šole ugotavljajo, da imajo romski otroci minimalno besedišče in so po jezikovnem kriteriju v pasivnem položaju, nimajo pa možnosti, da bi se v svojem maternem jeziku dokazali in prepričali učitelje in druge učence o svojem znanju.

Vsem je znano, da je pouk dvosmerna komunikacija med učenci in učitelji. Romski učenec je v tej situaciji v zelo neugodnem položaju, saj mu skromen besedni zaklad in šibka jezikovna izraznost preprečujeta sproščeno vstopanje v pogovor in je tako v odprtem dialogu redko uspešen (Petek, 2000).

Povrhu vsega pa naj omenim dejstvo, da učitelji na razredni stopnji niso v zadostni meri usposobljeni za poučevanje slovenščine kot drugega (tujega) jezika. Ob tem velja posebej izpostaviti, da v kurikulum za vrtec in osnovno šolo doslej ni bilo vključeno poučevanje materinščine oziroma romskega jezika. Dejstvo je, da malo učiteljev pozna romski jezik. Dejstvo, ki vodi v začaran krog. Romskemu učencu, ki ne razume slovenskega izraza, učitelj ne more razjasniti termina v romščini, to pa romskim učencem pomembno otežuje vstop v vrtec oziroma osnovno šolo in nadaljnje šolanje (Strategija, 2004).

Učenje slovenščine je pri romskih učencih toliko bolj neuspešno, ker se ponavadi začne šele v prvem razredu osnovne šole. Pričakovanja družbe so previsoka, prezahtevna, kurikularne vsebine pa neprilagojene, zato tudi nesmiselne za romske otroke (Tancer, 1994). Ob iskanju smiselnih vsebin otrok ni težko motivirati za sodelovanje in tudi ne za komuniciranje. Če učitelj, ki ima možnost in pravico za iskanje ustreznih vsebin (kot npr. pri naravoslovnih predmetih, kot sta naravoslovje in tehnika ter družba) in pri obravnavi ne individualizira vprašanj, ki se navezujejo na družino, starše, praznike, domače okolje, odvzema vsakršno možnost, da bi romski otrok izhajal iz znanega, domačega. Odvzame mu priložnost, da bi pokazal svoje znanje, zmožnosti opazovanja, logičnega razmišljanja.

Na dobri poti k rešitvi problema jezika in ohranitve romske identitete je vpeljevanje romskih pomočnikov v osnovne šole. Njihova naloga je predvsem pomagati prebroditi čustveno in jezikovno pregrado, Macura-Milovanović (2006) piše o nalogah prevajanja romskim učencem slovenske nerazumljene izraze, pomoč pri učenju, skrb za zastopanost elementov romske kulture med poukom ter vzpostavljanje in vzdrževanje povezanosti romskih staršev s šolo. Romski pomočniki so neke vrste most med vrtcem oziroma šolo ter romsko skupnostjo, saj povezujejo okolje, od koder romski otroci prihajajo, in novo šolsko okolje z neromskimi otroki.

2.8.2. Integracija – segregacija

V izobraževalnih sistemih v vsej Evropi je več oblik segregacije romskih otrok. V Sloveniji je kljub relativni številčni majhnosti romske manjšine uveljavljenih pet oblik vključevanja romskih otrok v osnovno šolo (Strategija, 2004):

1. Homogeni oddelki: to so čisti romski oddelki, ki so jih oblikovali na začetku šolanja, kamor se je vpisovalo večje število Romov.
2. Delno homogeni oddelki: to so kombinirani oddelki, kjer so učenci Romi v homogenih oddelkih pri slovenščini, matematiki, naravoslovju in družbi, pri drugih predmetih pa so skupaj z drugimi sošolci.
3. Heterogeni oddelki: romski učenci so pri vseh urah med svojimi neromskimi vrstniki.
4. Skupinsko delo z učenci Romi: to so posebne skupine romskih otrok iz različnih oddelkov, največkrat pri pouku slovenščine, matematike, naravoslovju in družbi.
5. Individualno delo z učenci Romi.

Vse naštetе oblike vzgojno-izobraževalnega dela imajo prednosti in pomanjkljivosti.

Pri homogenih in delno homogenih oddelkih lahko kot slabost takšne segregacije navedemo, da v takšnih oblikah ni možno storiti ničesar zares odločilnega proti predsodkom, celo nasprotno, takšne oblike hitro postanejo povod za njihovo nastajanje in obstajanje. V takšni skupini Romi nimajo stika z drugimi učenci, lahko bi rekli, da homogeni oddelki ohranjajo ali celo sami vzpostavljajo zid med romsko in drugo populacijo (Strategija, 2004). Za številne romske otroke v rednih šolah je izločanje v homogene oddelke travmatična izkušnja, kar ne vodi k uspešnemu napredku v šoli. Izobraževalna segregacija lahko deluje zelo negativno na

romske otroke, njihovo samospoštovanje in dostojanstvo sta vsak dan slabša v kontekstu, ki zanje pomeni agresijo (Garcia, 2002, po OPRE ROMA, v Macura-Milovanović, 2006).

Vseeno pa lahko izluščimo tudi pozitivne učinke homogenih oddelkov, učenci so med sebi enakimi, v skupini lažje delujejo, vstopajo v interakcijo z drugimi. Občutek varnosti in sprejetosti se tukaj še najlažje razvije. Levičnik (1990) še navaja, da v takšni skupini romski otroci in učitelji hitreje premagajo začetne stresne situacije. Vendar pa ne moremo mimo dejstva, da v takšni obliki dela z učenci Romi, le-ti pri učnem procesu nimajo stika z drugimi učenci. Upravičeno lahko podvomimo, da se bodo romski učenci bolje naučili slovenskega jezika v homogenih oddelkih kot pa v heterogenih, v slednjih je neprimerno več komunikacijskih situacij, kjer bi lahko uporabljali, izgrajevali, utrjevali znanje jezika.

Kovač in Krek (2003) trdita, da ločevanje romskih otrok od drugih ne prinaša zmeraj slabših rezultatov kot integrirane oblike. Še najmanj v primerih, ko romski starši svojih otrok ne pošiljajo v šolo zato, ker so s strani drugih neromskih otrok diskriminirani. V tem primeru je integracija lahko še bolj izključevalna, ker se otrok ne more vklopiti v skupino.

Kot prednost homogenih oddelkov lahko navedeno tudi to, da je pri takšnem pouku možna večja mera individualizacije in diferenciacije. Učitelj lahko pri pouku veliko bolj prilagaja učne metode in oblike romskim učencem tudi v delno homogenih oddelkih, saj jih srečuje v skupini, kjer so ločeni od drugih sošolcev (Strategija, 2004).

Če pogledamo na daljši rok, pa je seveda ločevanje romskih otrok od večinske populacije v nasprotju z načeli integracije, takšna oblika le pritrjuje zgoraj omenjenemu dejstvu ustvarjanju in ohranjanju predsodkov proti Romom (Macura-Milovanović, 2006). Oblike integracije, pri katerih ločujejo romske učence od slovenskih pri ključnih področjih (jezik, matematika, spoznavanje narave in družbe), združujejo pa pri športni, likovni ali glasbeni vzgoji, dejansko še bolj segregirajo. S tem vsem sporočajo, da romski učenci na pomembnih področjih šolskega dela niso enakovredni.

Če ni pogojev, da bi dve različni kulturi sobivali in rasli skupaj, se bo morala ena vedno prilagajati drugi, kar pa je v nasprotju z načelom enakopravnosti. Po mojem mnenju so še najbolj sprejemljive rešitve, ki uveljavijo integracijo v normalno oblikovane oddelke že pri samem vstopu otrok v šole, na samem začetku šolanja. Z ločevanjem ne moremo doseči

boljšega vključevanja v družbo, potrebno jim je le nuditi dodatno pomoč znotraj heterogenega razreda.

2.8.3. Negativna identiteta romskih otrok, predsodki

Današnja družba je polna predsodkov o Romih, večinska populacija verjame, da Romi ne cenijo izobrazbe. Dejstvo je, da slaba izobrazba danes za Rome predstavlja glavno oviro pri zaposlovanju, k temu pripomore še revščina, ki bi jo lahko delno rešili z izobraževanjem romskih otrok (Roma Campaign, 2009). Vendar pa se moramo vprašati, kako vzpodbujani so na tej poti proti izobrazbi. Romski otroci se pogosto s težkim srcem zavedajo negativne identitete, ki jim jo je namenila družba. Macura-Milovanović (2006) izpostavlja, da je odkritje med romskim in neromskim svetom v šolskem okolju za romskega otroka pogosto travmatično. V šoli nastaja specifičen pojav, imenovan etnični pritisk. »Etnični pritisk je opredeljen kot psiho-socialna relacija, vzpostavljena med večino in romsko manjšino, oblikovana z negativno socialno kontrolo, ki vključuje stališča zavračanja, izključevanja, strahu in konfrontacije z orientacijo k segregaciji.« (OPRE ROMA, 2002, str. 55, v Macura-Milovanović, 2006) Pojav nam pojasnjuje otrokove odnose s šolo, sili ga v čustvene krize in zanikanje svojega izvora. Ena izmed posledic etničnega pritiska je razvrednotenje pojma romskega otroka o sebi. Če imaš stalen občutek, da ne pripadaš določeni socialni skupini, da si manj ali celo nesposoben od drugih, če te okolje zavrača, je tvoja pot do uspeha negotova in negativno vpliva na proces učenja in socialne odnose v šoli.

2.8.4. Prezrti kurikulum

»V okviru predpisanega in izvedbenega kurikula na vseh ravneh vzgoje in izobraževanja ni spodbud za neposredno vključevanje romske kulture v kurikulum. Prav tako tega ni zaslediti v učbenikih in priročnikih za učitelje.« (Strategija, 2004, str. 19) Praktična uporaba strategij, metod in oblik dela je zelo odvisna od učitelja samega in njegove perspektive do problematike. Vse to, ali bo učitelj vključeval romske običaje, navade v vsebine kurikulumu in jih predstavil drugim učencem, leži na ramenih posameznega učitelja. Navsezadnje je težava v tem, koliko ima učitelj, strokovni delavec v vrtcu in šoli ter drugi zaposleni posluh za delo z vsemi učenci, tudi z romskimi.

2.8.5. Otroci s posebnimi potrebami

Romski učenci so lahko učenci s posebnimi potrebami, kadar sodijo v eno od opredelitev učencev s posebnimi potrebami, ki jo vpeljuje *Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami* (Uradni list RS, št. 54/2000). Kot etnična skupina pa romski učenci niso učenci s posebnimi potrebami.

V Navodilih za izvajanje programa OŠ za učence Rome za 9-letno osnovno šolo (2000) so bili romski otroci po navedbah Kovač in Kreka (2003) opredeljeni kot skupina otrok s posebnimi potrebami. Navedeno je, da jim je potrebno prilagajati vzgojno-izobraževalno delo predvsem z vidika metodike in didaktike, prilagajanje pa naj ne bi slonelo na zniževanju ciljev in standardov znanja, obenem pa ni bilo zapisanih nobenih bistveno novih rešitev, kako to storiti, zato je težko verjeti, da do tega res ni prišlo. Prav tako je sporna sama opredelitev nekoga označiti kot otroka s posebnimi potrebami samo zaradi etnične pripadnosti, saj to ni ravno objektivna oznaka.

Podatki nam kažejo, da nismo optimalno opravili naloge, niti odpravili vzrokov, ki vodijo v prešolanje nesorazmerno velikega odstotka romskih učencev v OŠPP. Tako je v šolskem letu 2002/2003 delež vseh otrok na OŠPP 1,48 %, delež romskih otrok na teh šolah pa 9,3 %, kar pomeni, da je romskih učencev v OŠPP sedemkrat več od povprečja (Strategija, 2004, str. 19). Podatek kaže, da so bili romski učenci zaradi svoje šolske neuspešnosti in vedenjske problematike »prehitro« razvrščeni v OŠPP. Sprašujem se, kateri so bili razlogi, da so jih šole predlagale za razvrščanje, s kakšnimi instrumentariji so jih pregledale in ocenile komisije in ne nazadnje, kakšne so bile ugotovitve, ki so jih napotile v OŠPP. Če bi se želeli problema lotiti celostno, bi najprej morali razkriti in priznati prave vzroke neuspešnosti, kar pa so največkrat neznanje jezika in specifična kultura.

2.8.6. Socialne okoliščine, neustrezni pristopi

Romski otroci prihajajo iz okolja, za katerega lahko rečemo, da je začaran krog revščine in družbene izključenosti. Specifični pogoji bivanja, življenjske razmere in problem zagotavljanja občutka varnosti romskih staršev pomembno vpliva na vključevanje romskih otrok v sistem vzgoje in izobraževanja. Tudi različne razlage »socialne selektivnosti šolskega neuspeha« lahko pripomorejo k razumevanju, zakaj je nizek socialno-ekonomski položaj

Romov pomemben, ko je govor o šolskem učenju (Macura-Milovanović, 2006). V svojem okolju romski otroci ne pridobijo dovolj izkušenj za uspešno participiranje pri začetnih šolskih dejavnostih. Še več, nezadostne predšolske izkušnje revnejših otrok v šolskih aktivnostih vplivajo na to, da učitelji od njih pričakujejo nižji uspeh, kar vodi v nizko samozaupanje in objektivno slabši uspeh romskih otrok. Nizka pričakovanja učiteljev lahko delujejo kot samouresničujoča prerokba, posledica katere je res nizka uspešnost učencev (Strategija, 2004).

Obenem pa v iskanju vzroka neuspeha ne moremo mimo pojava, ki ga imenujemo »naučena nemoč«. Pojavi se, ko so ljudje prepričani, da dogodkov v svojem življenju ne morejo nadzorovati (Woolfolk, 2002). Številni romski vrstniki in sorodniki niso bili uspešni v šoli, kar mlajši rod vzame kot nekaj običajnega v opravičilo za osebni neuspeh. Verjamejo, da vsi naporji vodijo k neuspehu, zato se niti ne trudijo več. Woolfolk (2002) pravi, da naučena nemoč pri otrocih povzroči primanjkljaj na motivacijskem, čustvenem in spoznavnem nivoju. Učenci, ki čutijo brezup, bodo pri delu nemotivirani, v delo ne bodo vlagali truda. Razvili bodo pesimističen odnos do učenja, izpuščali priložnosti za izboljševanje spretnosti in sposobnosti, s tem pa razvili kognitivne primanjkljaje.

Tako kljub enakim formalnim pogojem za izobraževanje dejansko otroci nimajo enakih možnosti za pridobivanje in osvajanje znanja ter lastnega razvoja (Tancer, 1994).

2.8.7. Pomanjkljivost v izobrazbi učiteljev

Še eden izmed dejavnikov, ki negativno vplivajo na vzgojo in izobraževanje romskih otrok, je neprimerna izobrazba učiteljev, ki poučujejo romske otroke. V svojem rednem izobraževanju niso bili deležni vsebin, ki bi jih usposobile za delo z njimi, oziroma si niso pridobili potrebnega znanja, ki bi jim omogočilo, da delajo z vsemi učenci (Macura-Milovanović, 2006). Evropske in slovenske šole so ustvarjene za izobraževanje homogenih skupin učencev, ki pripadajo večinski družbi, ne upoštevajo pa dejstva, da se različnost učencev pri izobraževanju povečuje, programi izobraževanja učiteljev pa ne sledijo v zadostni meri tej spremembi. Nekateri strokovnjaki celo menijo, da so skupine, ki se razlikujejo od večine, zaradi programov, ki ne dajejo potrebnih znanj za poučevanje, prisiljene v asimilacijo ali prenehanje šolanja (Claveria in Alonso, 2003, v Macura-Milovanović, 2006).

Nekompetentnost učiteljev predstavlja za romske otroke velik primanjkljaj, zato bi bilo nujno za učitelje, ki imajo stik s to populacijo, vpeljati vsebine, ki omogočajo seznanjenje s kulturo,

načinom življenja Romov ter jim predstaviti posebne didaktične metode in pristope za poučevanje romskih otrok.

2.8.8. Predlagane rešitve za izboljšanje romske problematike v osnovni šoli

Strategijo vzgoje in izobraževanja Romov v RS je v okviru pristojnega ministrstva pripravila delovna skupina, v kateri so bili zajeti strokovnjaki predšolske vzgoje do izobraževanja odraslih ter predstavniki Zveze Romov Slovenije, Ministrstva za šolstvo in šport in Zavod RS za šolstvo. V dokumentu, ki je bil izdan leta 2004, najdemo nekaj predlogov za izboljšanje romske problematike v osnovni šoli.

Romski jezik

V program devetletne osnovne šole se bo uvedel pouk romskega jezika od prvega razreda naprej. Šola, v katero so integrirani romski otroci, ga mora ponuditi na fakultativni ravni, starši in otroci pa ga lahko izberejo. Ta cilj je možno doseči postopno. Skupina, ki jo koordinira ministrstvo, bo izdelala program postopnega uvajanja romskega jezika v program osnovne šole (Strategija, 2004). Predlagana rešitev je korak naprej k začetnemu opismenjevanju romskih otrok.

Slovenski jezik

Ker je znanje jezika tisto, kar v največji meri omejuje romske otroke pri vstopu v šolo, je delovna skupina predlagala, da se v oddelkih, ki vključujejo romske učence, posebno pozornost posveti učenju slovenskega jezika, ki je zanje drugi jezik. Predvidevajo izdelavo dodatnih navodil za izvajanje učnega načrta za slovenščino za romske otroke, ki bi zajemale prilagoditev didaktike in metodike poučevanja slovenskega jezika. Cilj navodil je doseči isti standard znanja.

Dokument predlaga, da se v raziskavo glede specifik poučevanja slovenskega jezika za romske učence in v programe doizobraževanja učiteljev (stalno strokovno izpopolnjevanje) vključi tudi strokovnjake, ki se ukvarjajo s poučevanjem slovenskega jezika kot tujega ali drugega jezika (Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani).

Vse rešitve se morejo izvajati tako, da nikakor ne smejo zniževati zahtevnosti pri doseganju standardov znanja. Veljati mora načelo, da romski učenci kot etnična skupina niso učenci s posebnimi potrebami in da lahko dosežejo enake izobrazbene standarde kot drugi (Strategija, 2004).

Romska kultura, zgodovina in identiteta

Učni načrti obstoječih predmetov so naravnani tako, da je možno v njihovem okviru vključevati vsebine, ki zajemajo različne kulture (multikulturalnost). Vsem učencem mora biti dana možnost, da se prav tako seznanijo z zgodovino, kulturo in identiteto Romov. V šolah, v katerih so integrirani romski učenci, pa je realizacijo omenjenega potrebno dosledno omogočiti.

»To je možno izvajati na več načinov: pri pouku romskega jezika (fakultativno), pri pouku vseh drugih predmetov, pri izvedbi različnih šolskih aktivnosti ter s skrbjo za šolsko klimo, ki izraža sprejemanje romskih učencev, jih postavlja v enakopraven položaj in odpravlja predsodke.« (Strategija, 2004) V ta namen so predvidena učna gradiva, dodatna izobraževanja in priročniki za učitelje.

Posebnosti pri oblikah organizacije

Dokument predvideva, da bi normativi ostali nespremenjeni od sedanjih veljavnih, kar pomeni 21 učencev oziroma 16 učencev v dvojezičnih osnovnih šolah v oddelku, kjer so vključeni vsaj 3 romski učenci. Izdelati pa je potrebno tudi normativ za romskega pomočnika.

Pri individualizaciji in oblikah učne diferenciacije velja načelo, da se le-te ohranijo, kot so zakonsko že predpisane (Zakon o osnovni šoli, 40. člen). To pomeni: v prvem triletju individualizacija, notranja diferenciacija, od 4. do 7. razreda fleksibilna diferenciacija ter nivojski pouk v 8. in 9. razredu. V Strategiji je še zapisano, da ostanejo šolam, v katere so integrirani romski učenci, priznane dodatne pedagoške ure za izvedbo dopolnilnega, dodatnega pouka ter individualizacijo.

Glavni cilj je integracija romskih otrok, ki jo je potrebno izvajati od vstopa v šolo in naprej, zato se ne sme uporabljati kakršnih koli oblik, ki segregirajo ali vodijo v segregacijo, prav

tako se ne priporoča romskih otrok združevati v homogenizirane skupine ali jih koncentrirati le v eni šoli, če sta v določenem kraju dve šoli ali več (Strategija, 2004).

Romski pomočnik

V Strategiji (2004) je navedeno, da lahko neznanje slovenskega jezika ter neuspešno integracijo odpravimo oziroma ublažimo z uvedbo romskega pomočnika, ki bo otrokom pomagal prebroditi čustveno in jezikovno pregrado ter vzpostavljati most med šolo ter romsko skupnostjo.

Naloge romskega pomočnika v osnovni šoli so opredeljene po različnih ravneh:

1. Na ravni oddelka: dela skupaj z učiteljico v podaljšanem bivanju, kjer sodeluje pri načrtovanju dela in pri analizi opravljenega dela. Vključuje se v vse dejavnosti, ki potekajo v oddelku. Po navodilih učiteljice skrbi, da so v oddelku prisotni elementi romske kulture, vzpodbuja dvojezično kulturo. Pomaga otrokom in učiteljici pri premagovanju jezikovnih težav prav tako pa tudi posameznim otrokom in mladostnikom, ko imajo v šoli ali doma težave. Otroka napoti k osebi na šoli, ki mu lahko strokovno pomaga.
2. Na ravni šole: skupaj z učiteljico se vključuje v vsa strokovna in druga srečanja za njegov oddenek (roditeljski sestanki, timski sestanki, konference ipd.). Predstavlja vez med šolo, starši in romsko skupnostjo tako, da je prenašalec informacij, ki so pomembne z vidika medsebojnega sodelovanja in organizacije dela v šoli.
3. Na ravni romske skupnosti: vključuje se v dejavnosti v romski skupnosti, s katerimi bo izboljšal vez s šolo, povečal obisk šole, pomaga pri komunikaciji med starši in učitelji. Starše obvešča o vsakodnevni dogajanju v šoli.

Materialni pogoji

V okviru zagotavljanja materialnih pogojev Strategija (2004) daje kar nekaj predlogov. Priporoča, da ministrstvo še naprej finančno podpira pobude šol za izvajanje dodatnih oblik vzgojno-izobraževalnega dela z učenci Romi, ki koristijo pri socializaciji in njihovi integraciji v kulturo okolja (podaljšano bivanje, raziskovalni tabori, šola v naravi, interesne dejavnosti ipd.), zagotavlja dodatno finančno pomoč za pokrivanje stroškov šolskih potrebščin, učnih

pripomočkov, prevozov ... Še naprej naj zagotavlja sredstva za subvencionirano prehrano v šoli za romske učence in po potrebi dodatno širi sistematizacijo delovnih mest na področju svetovalnega dela, kjer naj bodo mesta za romske pomočnike (Strategija, 2004).

Učenci s posebnimi potrebami

V skladu z zakonodajo in novimi podzakonskimi akti (iz leta 2003), ki urejajo področje učencev s posebnimi potrebami, je v Strategiji (2004) zapisano, da je treba posebno pozornost posvetiti usmerjanju učencev Romov v posamezne programe.

Poudarjeno je dejstvo, da šolska neuspešnost romskih otrok, ki izvira iz neznanja jezika ali specifičnosti romske kulture, ne more biti osnova za usmerjanje otrok v programe z nižjim izobrazbenim standardom. Treba je ponovno proučiti instrumente, na podlagi katerih se oblikujejo strokovna mnenja za usmerjanje teh otrok.

Razvijanje mreže šol

Šolam, ki jih obiskujejo romski učenci, Strategija (2004) predlaga, da se povežejo z ustreznimi institucijami (Zavod za šolstvo RS) in drugimi šolami, ki prav tako vključujejo romske učence in skupaj razvijejo t. i. mrežo šol, v okviru katere bo potekala izmenjava pedagoških izkušenj in primerov dobre prakse.

Podpora z razvojnimi in raziskovalnimi projekti

Predlagano je, naj Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport še naprej podpira razvojne in raziskovalne projekte, ki podpirajo ukrepe v skladu s Strategijo vzgoje in izobraževanja Romov v RS.

2.8.9. Rešitev, ki bi vključevala vzpostavljanje zaupanja s šolo in odpravljanje predsodkov preko športnih dejavnosti med romsko in neromsko populacijo

Že Strategija (2004) opredeljuje, naj si šole prizadevajo za vzpostavljanje dobrih odnosov s starši romskih otrok. Šole z vključenimi romskimi učenci morajo izdelati poseben načrt, cilj katerega je vzpostavitev zaupanja romskih staršev in učencev v šolsko situacijo.

Šole z romskimi učenci so prav tako dolžne na začetku vsakega šolskega leta izdelati lastni načrt »... zaznavanja in kontinuiranega odpravljanja stereotipov in predsodkov.« (Strategija, 2004, str. 35) Izvajanje načrta se mora med letom občasno evalvirati in po potrebi dopolnjevati. Za izvajanje so odgovorni vsi strokovni delavci na šoli.

Če izhajamo iz uradnih dokumentov in preverimo njihovo aplikacijo v realnem šolskem prostoru, lahko ugotovimo, da bi lahko na tem področju storili mnogo več oziroma vsaj izvajali tisto, kar opredeljuje. Sama bi želela izpostaviti idejo, ki bi romske starše in otroke vključevala v šolsko atmosfero preko organiziranih športnih dejavnosti. V obstoječem programu športne vzgoje v osnovni šoli za vsa tri triletja že obstajajo vsebine, ki jih mora šola ponuditi, vključevanje v njih pa je prostovoljno (Kovač in Novak, 2011) in prav v te bi vpela sodelovanje romskih staršev z matično šolo, ki bi postopoma zmanjševali pregrado med Romi in šolo. Govorimo seveda o športnih interesnih dejavnostih in prireditvah, ki vključujejo šolska športna tekmovanja, saj je po mojem mnenju šport tista točka, ki bi lahko bila skupno stičišče obeh strani. Lahko bi šli tudi korak naprej in bi v tovrstne aktivnosti vključili elemente same romske kulture, ki je v našem prostoru velikokrat zatirana in zapostavljena.

O razmišljanju o novih pristopih k problematiki nas silijo spoznanja, da Romi predstavljajo velik izziv pri zagotavljanju človeških pravic, tudi pravic do izobraževanja. V Evropi in pri nas najdemo veliko romskih otrok, ki nikoli niso bili v šoli (in takšne, ki prenehajo obiskovati šolo še pred zaključkom šolskih obveznosti) in da obstaja velik osip Romov posebno v višjih razredih ter bistveno slabši učni uspeh od drugih otrok (Strategija, 2004).

K uspešni realizaciji socialne integracije romskih staršev in otrok bi morali pristopiti iz več kotov. Promocija, ki bi prepričala starše na nevsiljiv način, da so cilji in vsebine takšnih aktivnosti koristne predvsem za njih same, usklajena mora biti z njihovimi interesi, kar pravi že Škof (2010), saj bo lahko tako uspešno dopolnjevala morebitne osebne

pomanjkljivosti, romski otroci in starši pa se bodo ob aktivnosti neopazno naučili sodelovanja, pripadnosti in gradili svoj jaz v šolskem prostoru.

Promocija je ključno povezana tudi z motivacijo. Katere dejavnosti izbrati, da bo rešitev zares v večini obrodila sadove in v starših ter otrocih vzbujala notranjo motivacijo, kot jo opredeljujeta Deci in Ryan (1985, v Tušak, 2003), ki je praviloma trajnejša, saj vzbuja zadovoljstvo že zaradi učinkov dejavnosti same? Da bi odkrila vrste dejavnosti, ki so romskih otrokom in posledično tudi staršem blizu, z namenom, da bi jih lažje povabili k sodelovanju in pričakovali pozitivni odziv, sem to področje raziskala v svoji raziskovalni nalogi. Na podlagi pravilno izbrane dejavnosti bi lahko skozi proces sodelovanja in druženja postopoma zmanjševali etnični pritisk, ki je vzpostavljen med večinsko in romsko manjšino (OPRE ROMA, 2002, v Macura-Milovanović, 2006), starši in otroci bi se oddaljevali od občutka segregiranosti, razvrednotenosti in pot do uspeha, do boljših socialnih odnosov in gotovosti v svoje sposobnosti, zmožnosti, spretnosti bi bila lažja ter bližja.

K ideji pozitivno prispeva tudi raziskava mnenj o športu romske in večinske populacije, ki jo je na naših tleh izvedel Ficko (2009). Analiziral je odgovore 70 romskih in 85 neromskih učencev, ki so se nanašali na odnos do športa in športne vzgoje. Ugotovil je, da so stališča romskih in tudi drugih otrok do športne vzgoje pozitivna, obe skupini sta se strinjali, da pri športu moramo ljudje med sabo sodelovati in si pomagati ter da prinaša številne ugodne učinke na telo in duha. Ugotovil je tudi, da se kar 74% od vseh vprašanih Romov aktivno ukvarja s športom v prostem času. Razlike med skupinama pa se pojavljajo predvsem v domačem okolju. Večinska populacija ima doma na razpolago več športne opreme in pripomočkov kot romski otroci. Podatki kažejo, da imajo manj športnih pripomočkov kot so: rolerji, žoga za košarko, oprema za namizni tenis in badbinton, plavalna in potapljaška očala, plavuti, drsalke, oprema za alpsko smučanje, deskanje na snegu in raznorazni ščitniki za kolena, komolce in dlani. Med športnimi objekti so v ospredju travnata igrišča za nogomet, saj jih ima v domačem kraju kar 93 % neromskih in 90% romskih učencev. Vzroke lahko iščemo v pripravi oz. gradnji travnatega igrišča za nogomet, ki v primerjavi z drugimi športnimi objekti ne predstavlja velik strošek in v dejstvu, da ima nogomet v Prekmurju tradicijo.

3. CILJI RAZISKAVE

Skladno s problemom sem si postavila naslednje cilje:

1. Ugotoviti, kakšen odnos do športa in športne vzgoje imajo romski otroci v osnovni šoli.
2. Ugotoviti, ali se romski učenci zavedajo pozitivnih učinkov redne športne aktivnosti.
3. Ugotoviti, ali jih pri športnih aktivnostih vzpodbujajo njihovi starši z lastno aktivnostjo.
4. Ugotoviti, ali so romski učenci v prostem času vključeni v organizirane, plačljive športne aktivnosti.
5. Ugotoviti, s katerimi športi se ukvarjajo v prostem času.

4. HIPOTEZE

Glede na postavljene cilje opredeljujem naslednje hipoteze:

- H1: Romski učenci imajo do športa in športne vzgoje pozitivno stališče.
- H2: Romski učenci se zavedajo pozitivnih učinkov redne športne aktivnosti.
- H3: Starši romskih otrok svojih otrok ne vzpodbujajo pri športnih aktivnostih z lastno aktivnostjo.
- H4: Romski učenci v prostem času niso vključeni v športna društva in klube.
- H5: Romski učenci se v prostem času ukvarjajo z igrami z žogo in tekom.

5. METODE DELA

Naloga je raziskovalnega tipa. Za pridobitev podatkov, ki so vezani na zastavljene cilje, sem pri svojem delu uporabila prilagojen standardiziran vprašalnik Odnos do športne vzgoje – MP-O-U (Koprivnjak in Ambrožič, 1987) in prilagojen vprašalnik o oblikah gibalne/športne aktivnosti otrok in mladostnikov (Završnik in Pišot, 2005).

5.1. VZOREC MERJENCEV

Vzorec merjencev je zajemal učence od 6. do 9. razreda, ki v šolskem letu 2010/2011 obiskujejo naslednje osnovne šole: OŠ Sveti Jurij, OŠ Grad, OŠ Kuzma, OŠ Murska Sobota I. Vprašalnik je izpolnilo 40 romskih učencev, 24 fantov in 16 deklet.

5.2. VZOREC SPREMENLJIVK

Vprašalnik v celoti zajema tri sklope spremenljivk. Prvi del zajema trditve, ki obravnavajo odnos do športa in športne vzgoje ter zavedanje učinka redne aktivnosti na posameznika. Drugi del je vezan na odnos staršev romskih otrok do športne vzgoje in njihovo spodbujanje za športno aktivnost po mnenju učencev samih. Tretji del se nanaša na oblike gibalnih aktivnosti romskih otrok v prostem času.

Za trditve od 1 do 22 so bile podane 5-stopenjske ocenjevalne lestvice:

- 1- Sploh se ne strinjam
- 2- V glavnem se ne strinjam
- 3- Ne morem se odločiti
- 4- V glavnem se strinjam
- 5- Popolnoma se strinjam

Vprašalnik je bil sestavljen iz pozitivnih in negativnih trditev.

Positivne trditve: 1, 2, 3, 4, 7, 8, 10, 12, 14, 15, 17, 19, 20, 21, 22.

Negativne trditve: 5, 6, 9, 11, 13, 16, 18.

Za trditve od 23 do 26 so bili podani odgovori včasih, pogosto in nikoli.

Vprašalnik je v prilogi (str. 66).

5.3. ORGANIZACIJA MERITEV

Podatki so bili zbrani v mesecu aprilu 2011. Na izbranih osnovnih šolah sem šolskim svetovalnim službam predstavila namen dela in razdelila vprašalnike. Vprašalnike anonimnega tipa so učenci reševali prostovoljno.

5.4. METODE OBDELAVE PODATKOV

Podatki so bili obdelani s statističnim programom SPSS. Izračunani so bili parametri osnovne statistike (povprečne vrednosti, standardni odkloni in frekvenca posameznih odgovorov). Za grafični prikaz posameznih odgovorov je bil uporabljen program Microsoft Excel.

6. REZULTATI IN RAZPRAVA

Tabela 4: Osnovni statistični podatki za trditve 1 do 22.

	TRDITEV	POVPR	ST.OD.
1.	Vsak bi si moral življenje urediti tako, da bi našel čas za športno aktivnost.	4,35	0,95
2.	Športno vzgojo bi želel/a imeti večkrat.	4,00	1,38
3.	Športna aktivnost odstranjuje čustveno napetost.	3,45	1,22
4.	O športnih dogodkih se pogovarjam s starši.	3,40	1,61
5.	Športno vzgojo bi lahko črtali iz urnika.	1,95	1,39
6.	Šport ni za ženske.	2,08	1,53
7.	S športom človek popravi telesne in druge pomanjkljivosti.	4,13	1,07
8.	Starši se redno ukvarjajo s športom.	3,15	1,39
9.	Športna aktivnost predstavlja zame breme, ne pa korist.	2,53	1,43
10.	Pomembno je večkrat preveriti svoje telesne sposobnosti.	4,23	1,12
11.	Čas, ki ga porabim pri športni vzgoji, bi lahko koristneje porabil/a.	3,05	1,58
12.	Ur športne vzgoje se udeležujem z veseljem.	3,85	1,44
13.	Po končani osnovni šoli nameravam športno aktivnost povsem opustiti.	2,48	1,68
14.	Redno spremljam športne dogodke po radiu, časopisu, internetu in televiziji.	3,45	1,52

15.	Človek se v športu uči spoštovati svojega nasprotnika in sodelovanja.	3,83	1,38
16.	K pouku športne vzgoje hodim le zato, ker je obvezen predmet.	2,75	1,61
17.	Že od malega se ukvarjam s športom.	3,73	1,45
18.	V prostem času se sploh ne ukvarjam s športom.	2,50	1,60
19.	Starši mi že od malega govorijo, da je šport koristen.	4,08	1,02
20.	Starši me doma velikokrat vzpodbujajo, naj se ukvarjam s športom.	4,05	1,22
21.	Tudi skupaj s starši bi se morali ukvarjati s športom.	4,10	1,39
22.	Športna aktivnost vpliva na celostni razvoj učenca in na njegovo uspešnost v šoli.	3,05	1,58

Legenda:

POVP: povprečna vrednost ocene

ST. OD: standardni odklon

6.1. Analiza trditve o pozitivnem stališču romskih otrok do športa in športnih aktivnosti

Tabela 5: Ranžirna vrsta 5-stopenjskih pozitivnih trditvev o odnosu romskih otrok do športa in športnih aktivnosti.

Rang	Št. trditve	N	Opis trditve	Povpr. vrednost	St. odklon
1	T 1	40	Vsak bi si moral življenje organizirati tako, da bi našel čas za športno aktivnost.	4,35	0,95
2	T 2	40	Športno vzgojo bi želel/a imeti večkrat na urniku.	4,00	1,38
3	T 12	40	Ur športne vzgoje se udeležujem z veseljem	3,85	1,44
4	T 14	40	Redno spremljam športne dogodke po radiu, televiziji, internetu, časopisu,...	3,45	1,52

Tabela 6: Ranžirna vrsta 5-stopenjskih negativnih trditvev o odnosu romskih otrok do športa in športnih aktivnosti.

Rang	Št. trditve	N	Opis trditve	Povpr. vrednost	St. odklon
1	T 5	40	Športno vzgojo bi lahko črtali iz urnika.	1,95	1,39
2	T 6	40	Šport ni za ženske.	2,08	1,53
3	T 9	40	Športna aktivnost zame predstavlja breme, ne pa korist.	2,53	1,43
4	T 11	40	Čas, ki ga porabim pri športni vzgoji, bi lahko koristneje porabil.	3,05	1,58
5	T 13	40	Po končani osnovni šoli nameravam športno aktivnost opustiti.	2,48	1,68
6	T 16	40	K pouku športne vzgoje hodim le zato, ker je obvezen predmet.	2,75	1,61
2	T 18	40	V prostem času se sploh ne ukvarjam s športom.	2,50	1,60

Trditve, ki so zajete kot ključne za ugotavljanje pozitivnega odnosa romskih otrok do športa in športnih aktivnosti, so bile v povprečju dobro ocenjene. To pomeni, da se je v večini le-teh največkrat pojavil odgovor Zelo se strinjam in V glavnem se strinjam oziroma pri negativnih trditvah Sploh se ne strinjam in V glavnem se ne strinjam.

Najbolje je bila ocenjena trditev 1, ki pravi, »vsak bi si moral življenje organizirati tako, da bi našel čas za športno aktivnost«. 60 % anketiranih otrok se je popolnoma strinjalo in 22,5 % se je v glavnem strinjalo z odgovorom, 10 % je bilo neopredeljenih in 7,5 % se ni strinjalo s trditvijo. 72,5 % anketiranih otrok bi si želelo športno vzgojo imeti večkrat (trditev 2) in ravno toliko se jih ne strinja s trditvijo, da bi lahko športno vzgojo črtali iz urnika (trditev 5). 65 % otrok se ur športne vzgoje udeležuje z veseljem (trditev 12), 12,5 % pa se ni moglo odločiti za noben odgovor.

Za nas je velikega pomena tudi trditev 21, ki pravi, »tudi skupaj s starši bi se morali ukvarjati s športom«. Od vseh anketiranih otrok se je kar 60 % popolnoma strinjalo s to trditvijo. 17,5 % se jih je v glavnem strinjalo, 7,5 % se ni moglo odločiti, 2,5 % se v glavnem ni strinjalo in 12,5 % se popolnoma ni strinjalo s trditvijo. 77,5 % vseh anketiranih je torej naklonjenih ideji, da bi se skupaj s starši športno udeleževali. Na ta način bi lahko romski otroci skupaj s starši vzpostavljali tesnejši odnos z matično šolo, če bi se takšne aktivnosti redno odvijale v okviru šolskih športnih prireditev, tekmovanj ali dodatnih programov v sklopu športne vzgoje v osnovni šoli. Završnik in Pišot (2005) pravita, da sodelovanje v najrazličnejših gibalnih/športnih aktivnostih lahko pospešuje socialno integracijo in kulturno toleranco, kar je eden izmed mnogih problemov Romov v slovenskem prostoru (Strategija, 2004). S skupnimi športnimi dejavnostmi, ki bi lahko vsebovale tudi noto romske kulture, bi poskušali omiliti specifičen pojav, ki nastaja v šoli, imenovan etnični pritisk (OPRE ROMA, 2002, v Macura-Milovanović, 2006) in na ta način približevali romsko kulturo k večini. V okviru predpisanega in izvedbenega kurikula na vseh ravneh vzgoje in izobraževanja še ni vzpodbud za neposredno vključevanje romske kulture v kurikulum, prav tako jih ni zaslediti v učbenikih in priročnikih za učitelje (Strategija, 2004), zato bi ena izmed strategij lahko potekala ravno preko vsebin športne vzgoje.

Podobno je ugotovil tudi Ficko (2009), romski in drugi učenci se strinjajo, da je športna vzgoja pomemben predmet v osnovnošolskem izobraževanju, do športnih aktivnostih gojijo pozitivna čustva.

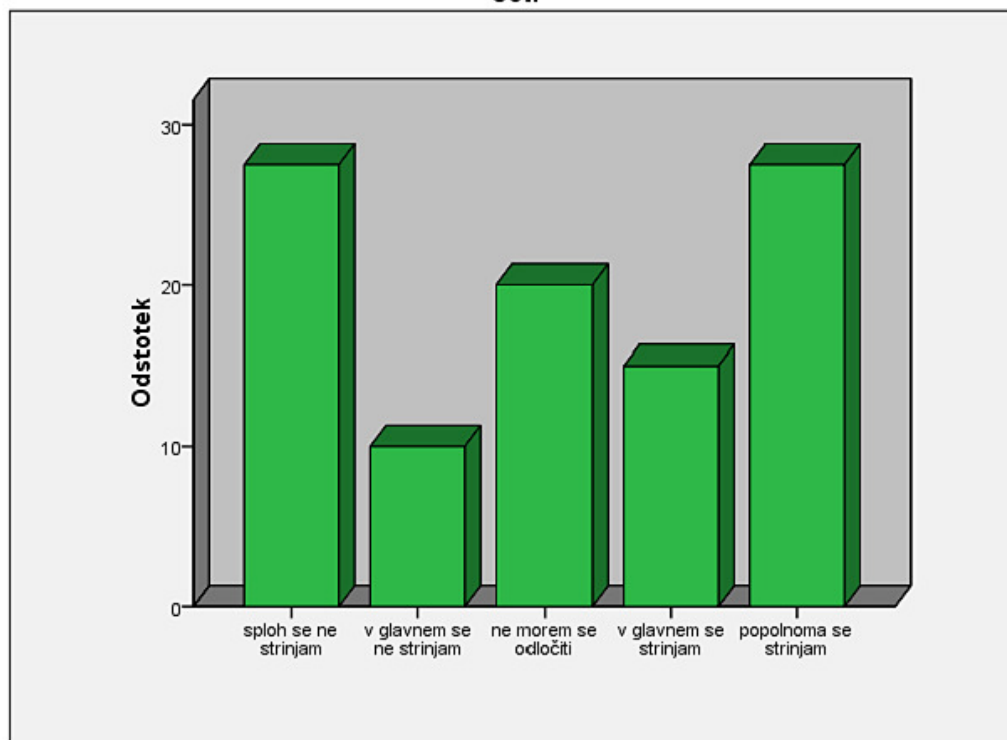
Hipotezo 1 potrjujem.

6.2. Analiza trditvev o zavedanju pozitivnih učinkov redne športne aktivnosti

Tabela 7: Ranžirna vrsta trditvev o zavedanju pozitivnih učinkov redne športne aktivnosti.

Rang	Št. trditve	N	Opis trditve	Povpr. vrednost	St. odklon
1	T 10	40	Pomembno je večkrat preveriti svoje telesne sposobnosti.	4,23	1,12
2	T 7	40	S športom človek popravi telesne in druge pomanjkljivosti.	4,13	1,07
3	T 21	40	Tudi starejši bi se morali ukvarjati s športom.	4,10	1,39
4	T 15	40	Človek se v športu uči spoštovati svojega nasprotnika in sodelovanja.	3,83	1,38
5	T 3	40	Športna aktivnost odstranjuje čustveno napetost.	3,45	1,22
6	T 22	40	Športna aktivnost vpliva na celostni razvoj učenca in na njegovo uspešnost v šoli.	3,05	1,58

Športna aktivnost vpliva na celostni razvoj učenca in na njegovo uspešnost v šoli

Graf 1: Vpliv športne aktivnosti na celostni razvoj učenca in njegovo uspešnost v šoli.

Iz Tabele 7 je razvidno, da se romski učenci zavedajo veliko telesnih in duševnih koristi, ki jo prinaša redna športna aktivnosti. Najvišjo povprečno vrednosti so dosegli pri trditvi 10, kar 57,5 % učencev se je popolnoma strinjalo in 25 % v glavnem strinjalo s to trditvijo. Visoko so ocenili tudi trditev 7, ki govori o športu kot sredstvu za popraviljanje telesnih in drugih pomanjkljivosti in trditev 21, katera se nanaša na vlogo športne vzgoje v starejšem obdobju. Lahko bi rekli, da imajo veliko vlogo pri ozaveščanju te problematike današnji mediji, ki neprestano širijo informacije o koristnosti vadbe za telo in preprečevanju nekaterih bolezni. Nekoliko nižje povprečje so dosegli pri trditvi 15, ki pravi, da se v športu učimo sodelovanja in spoštovanja svojih soigralcev, kljub temu se je s trditvijo vseeno popolnoma in v glavnem strinjalo 67,5 % vseh vprašanih romskih učencev.

Glede na doseženo povprečno vrednost pri trditvi 22 in porazdelitev samih odgovorov je razvidno, da so učenci glede korelacije med športno aktivnostjo in učno uspešnostjo zelo razdeljeni. 27,5 % romskih učencev se sploh ne strinja ter 10 % v glavnem ne strinja s trditvijo 22. Na drugi strani imamo 27,5 % romskih učencev, ki trdi ravno nasprotno (ti se popolnoma strinjajo) in 15 % tistih, ki se v glavnem strinjajo s trditvijo. Kar 20 % se ji ni znalo odločiti, kako bi se opredelili do trditve.

Menim, da so učenci premalo seznanjeni s strani razrednih in predmetnih učiteljev z vplivi športne vzgoje na učno uspešnost, o katerih je govorila že Zurc (2008). Otrokom in staršem bi bilo po mojem mnenju potrebno izpostaviti nekatera dejstva, ki so povezana z njenimi ugotovitvami. Športna dejavnost ima dosleden režim dela, razvija delovne navade, ambicije po dosežkih ter stremenje in uresničevanje zastavljenih ciljev ter s tem učinkuje na razvoj sposobnosti in spretnosti, ki so pomembne za šolsko uspešnost (Zurc, 2008). In obratno, odsotnost oziroma pomanjkanje gibalne aktivnosti vodi pri otroku do pojava debelosti, ta pa v statistično pomembno nižji uspeh v standardiziranih šolskih testih (Dwyer, 2001, v Zurc, 2008). Tudi v slovenskem prostoru je bilo narejenih kar nekaj študij, ki so proučevale povezanost med uspešnostjo učencev v šoli in njihovo gibalno aktivnostjo ali motorično razvitostjo. Opozoriti sicer velja, da se večina teh študij osredotoča na proučevanje samo ene komponente šolske uspešnosti, to je kognitivnih sposobnosti ali inteligentnosti (Vauhnik, 1984, Planinšec in Pišot, 2003, v Zurc, 2008), vseeno pa se lahko opremo tudi raziskave Rotha (2005, v Zurc), ki pravi, da gibalno udejstvovanje izboljšuje tudi tisti del šolske uspešnosti, ki je neodvisen od inteligentnosti.

Navedene ugotovitve nam puščajo odprta vrata za obetajoče vrednotenje ideje o skupnih športnih aktivnostih med starši romski otrok in ostalimi, kar bi lahko prineslo izboljšanje odnosov in komunikacije. Med vrsto strokovnjakov to trdita tudi Završnik in Pišot (2005), ki pravita, da sodelovanje v najrazličnejših gibalnih/športnih aktivnostih pospeši procese socialne integracije in kulturne tolerance. Romi bi se na ta način lažje pokazali kot enakovredni člani, postopoma krepili pozitivno samopodobo in skozi šport, ki bi bil stična in povezovalna točka med šolo in njimi samimi, pridobivali na povezanosti, občutku odgovornosti in pripadnosti širši šolski skupini.

Hipotezo 2, ki se glasi »Romski učenci se zavedajo pozitivnih učinkov redne športne aktivnosti«, potrjujem.

6.3. Analiza trditvev o odnosu do športa staršev romskih otrok

Tabela 8: Ranžirna vrsta 5-stopenjskih trditvev o odnosu do športa staršev romskih otrok.

Rang	Št. trditve	N	Opis trditve	Povpr. Vrednost	St. odklon
1	T 19	40	Starši mi že od malega govorijo, da je šport koristen.	4,08	1,02
2	T 20	40	Starši me doma velikokrat vzpodbujajo, naj se ukvarjam s športom.	4,05	1,22
3	T 17	40	Že od malega se ukvarjam s športom.	3,73	1,45
4	T 4	40	O športnih dogodkih se pogovarjam s starši.	3,40	1,61
5	T 8	40	V družini se starši redno ukvarjajo s športom.	3,15	1,39
6	T 21	40	Tudi skupaj s starši bi se morali ukvarjati s športom.	4,10	1,39

Tabela 9: Ranžirna vrsta 3-stopenjskih trditvev o odnosu do športa staršev romskih otrok.

Rang	Št. trditve	N	Opis trditve	Povpr. Vrednost	St. odklon
1	T 24	40	Doma sem gibalno/športno aktiven z družino.	1,80	0,82
2	T 27	40	Gibalno/športno aktiven sem zato, ker so gibalno/športno aktivni tudi moji starši.	1,75	0,44

Tabela 8 nam jasno kaže, da obstajajo pozitivne vzpodbude za športno udejstvovanje tudi v družinah romskih otrok. Najvišjo povprečno vrednosti, to je 4,05 ali več, imajo trditve »starši mi že od malega govorijo, da je šport koristen«, »starši me doma velikokrat vzpodbujajo, naj se ukvarjam s športom« in »tudi skupaj s starši bi se morali ukvarjati s športom«. Nekoliko nižja je vrednost trditvev 4 in 8, ampak še vedno nad povprečno vrednostjo 3. Podobno je tudi pri trditvi 24 in 27, ki se nanašata na gibalno/športno aktivnost otrok skupaj oziroma zaradi staršev. Podatki nam torej kažejo, da so romski otroci in prav tako njihovi starši pozitivno naravnani do športnih dejavnosti.

Izsledki se navezujejo na teorije Doupona in Petrovič (1996) ter Mišigoj Durakovič (2003), ki pravijo, da je družina tista, ki ima posebno vlogo pri vzpodbujanju vključenosti otroka v telesno vadbo. V svoji družinski sredini je bila večina anketiranih romskih otrok deležna

informacij, da je šport zdrav in koristen (trditvi 19 in 20), kar ponavadi privede do pozitivne naravnosti in odprtosti do športnega udejstvovanja. Družina kot eden izmed dejavnikov torej ne vpliva zgolj na vzgojo in izobrazbo doma in v šoli, temveč tudi na sodelovanje v športnih dejavnostih.

Doupona in Petrovič (1996) sta prav tako poudarila dejstvo, da ima na otrokovo športno aktivnost poleg stališča staršev do športa močan vpliv tudi lastna športna aktivnost staršev. Pri rezultatih trditve 24 ter 27 lahko sklepamo, da so starši romskih otrok športno aktivni. To nam kaže podatek, da je 45 % anketirancev na vprašanje »Doma sem gibalno/športno aktiven z družino« odgovorilo z »včasih« in 30 % s »pogosto«. Kljub dobljenemu rezultatu bi si želeli, da bi bil odstotek višji, vendar pa moramo upoštevati tudi razmere, na katere sta opozorila že Doupona in Petrovič (1996). Pravita, da poleg zavesti o pozitivnih učinkih športa v družini na dejansko športno aktivnost celotne družine vpliva tudi pomanjkanje materialnih sredstev, kar velja za veliko romskih družin. Na to opozarja tudi Strategija (2004), ki izpostavlja začaran krog revščine, specifične pogoje bivanja in nizek socialno-ekonomski status romskih družin.

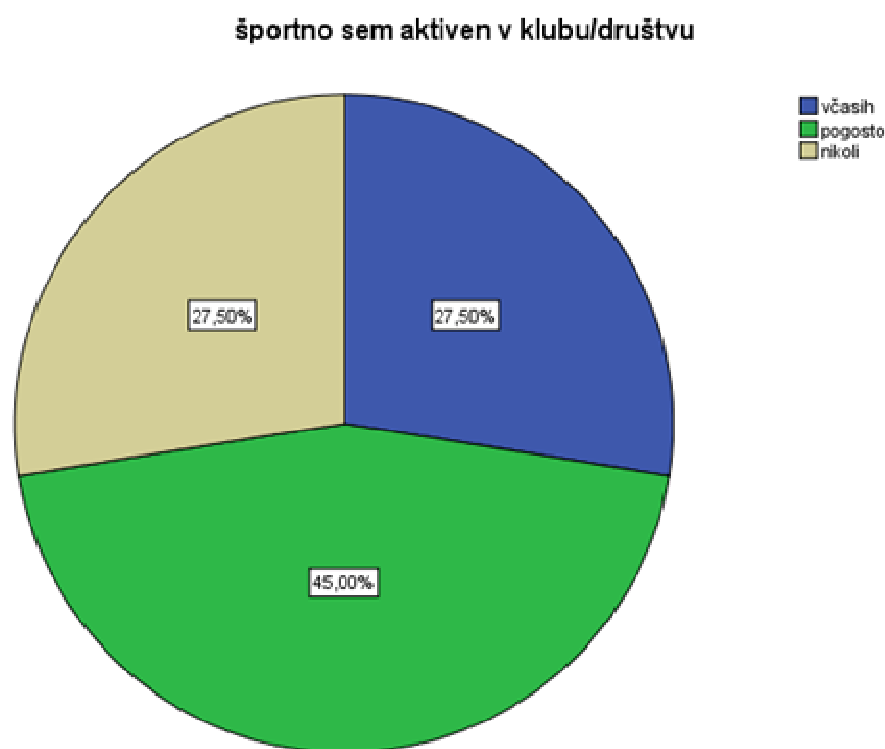
Če povzamemo dobljene rezultate, lahko hipotezo 3, ki se glasi »starši romskih otrok svojih otrok ne vzpodbujajo pri športnih aktivnostih z lastno aktivnostjo« zavržemo. Starši romskih otrok se glede na aritmetične sredine odgovorov v več kot polovici primerov aktivno ukvarjajo s športno dejavnostjo, prav tako pa že od malih nog svoje otroke seznanjajo s koristnostjo športne dejavnosti. Podobno je ugotovil tudi Ficko (2009), ki je primerjal odgovore romskih in drugih otrok glede spodbujanja njihovih staršev za vključevanje v športno aktivnost. 63 % romskih staršev daje vzpodbudo in podporo svojim otrokom pri športnih aktivnostih.

Večina staršev po raziskavah ankete predstavlja ustrezen model športnega delovanja, to pa nam lahko zelo koristi pri poskusu njihovega vključevanju v šolski prostor preko skupnih športnih aktivnostih kot ena izmed idej za vzpostavitev boljšega sodelovanja med šolo in domom.

6.4. Analiza trditvev o vključenosti romskih otrok v športna društva in klube

Tabela 10: Ranžirna vrsta 3-stopenjskih trditvev o vključenosti romskih otrok v športna društva in klube.

Rang	Št. trditve	N	Opis trditve	Povpr. Vrednost	St. odklon
1	T 23	40	Gibalno/športno aktiven sem organizirano klubu/društvu.	2,00	0,75
2	T 25	40	Doma sem gibalno/športno aktiven le jaz – vadim sam.	1,78	0,70
3	T 26	40	Doma sem gibalno/športno aktiven s prijatelji.	1,78	0,62

Graf 2: Vključenost romskih učencev v klub/društvo.

Na vprašanje »Gibalno/športno aktiven sem organizirano v društvu« je 27,5 % anketiranih romskih otrok odgovorilo z »včasih«, 45 % s »pogosto« in 27,5 % z »nikoli«. Podatki so me presenetili, saj je malo manj kot polovica vseh otrok, ki so bili zajeti v vzorec, pogosto vključenih v organizirano športno dejavnost. Hipoteza 4 je s tem zavrnjena.

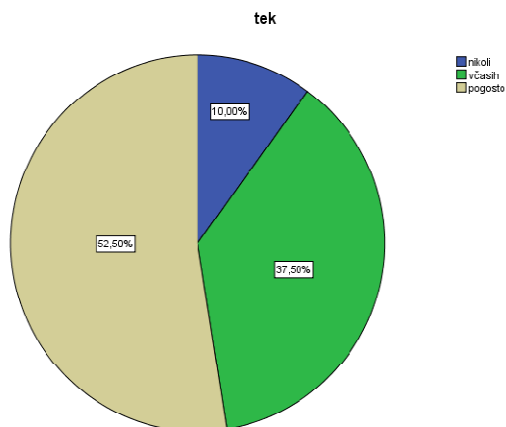
Razloge za takšno porazdelitev odgovorov lahko iščemo v čedalje boljši športni infrastrukturi na podeželju, saj večina zajetih romskih otrok prihaja ravno iz osnovnih šol na vasi. Skorajda vsaka vas v Prekmurju ima svoj klub malega nogometa, v kar se lahko prepričamo na spletnih straneh Upravne enote Murska Sobota, v centralnem katalogu informacij javnega značaja (2009). Prav tako je do podobnih ugotovitev prišel tudi Ficko (2009), ki je kot glavni razlog za veliko število travnatnih igrišč za nogomet v Pomurju izpostavil samo pripravo oziroma gradnjo tovrstnega igrišča, ki je v primerjavi z drugimi športnimi objekti občutno cenejša. V Pomurju lahko najdemo vsaj 4 registrirane pomurske romske nogometne klube, ki se aktivno udeležujejo športnih dogodkov v našem prostoru. Našo anketo je izpolnilo več fantov kot deklic, zato bi lahko odgovore iskali ravno v klubih, ki se ukvarjajo s pretežno moško dejavnostjo - nogometom. Do podobnih rezultatov sta o vključenosti v športne klube sta prišla že Završnik in Pišot (2005) v svoji raziskavi »Gibalna/športna aktivnost za zdravje«, v športne klube je vključenih več dečkov kot deklic. Iz navedenega bi lahko predvidevali, da imajo romski otroci kar nekaj možnosti za vključevanje v vaška športna organizirana društva in da te možnosti tudi izkoristijo v večji meri, kot smo pričakovali v raziskovalni nalogi.

Sklepamo lahko, da je 45 % anketiranih otrok, ki so pogosto vključeni v organizirano vadbo, 57,5 % tistih otrok, ki so pogosto športno aktivni doma s prijatelji in 47,5 % otrok, ki so pogosto športno aktivni doma kar sami, pozitivno naravnanih in ustrezno motiviranih za športne aktivnosti.

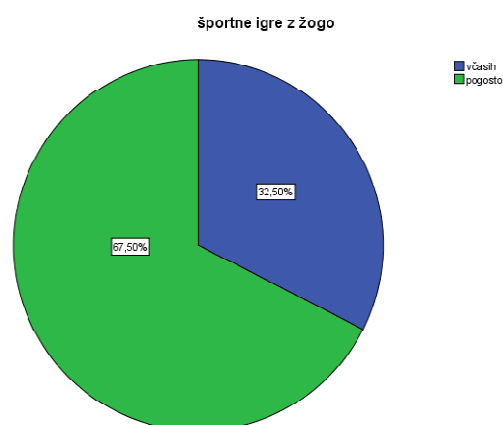
6.5. Analiza trditev o športnem ukvarjanju romskih otrok v prostem času

Tabela 11: Pogostost ukvarjanja z različnimi športnimi dejavnostmi romskih učencev.

	N	Min.	Maks.	Povpr. vrednost	Standardni odklon
Športne igre z žogo	40	2	3	2,68	0,47
Kolesarjenje	40	1	3	2,50	0,64
Tek	40	1	3	2,43	0,68
Športne igre z loparji	40	1	3	2,35	0,86
Fitness	40	1	3	2,05	0,82
Plavanje	40	1	3	1,97	0,70
Ples in aerobika	40	1	3	1,80	0,88
Plezanje/alpinizem	40	1	3	1,40	0,81
Borilni športi	40	1	3	1,30	0,65
Planinarjenje	40	1	3	1,23	0,62
Smučanje/deskanje	40	1	2	1,18	0,39
Smučarski tek	40	1	2	1,08	0,27

Graf 4: Pogostost ukvarjanja s tekom med romskimi učenci

Graf 3: Pogostost ukvarjanja s športnimi igrami z žogo med romskimi

Koristno je razmišljati, kakšne programe uvesti, kjer bi se vključevali starši oziroma povezovali starši in otroci s šolo, katere prireditve bi bile tiste, ki bi usmerjale v vsebine za

vso družino. Že Škof (2010) poudarja, da je zelo pomembno najti takšne dejavnosti, ki bi bile kasneje predmet množičnih javno športnorekreacijskih programov in prireditev za vse člane družine.

Strukturni krogi za naš vzorec kažejo najbolj priljubljene aktivnosti, ki jih uporabljajo mladi Romi. Razberemo lahko, da se s športnimi igrami z žogo ukvarja kar 67,5 % (pogosto) in 32,5 % (včasih) vseh anketiranih. Za odgovor nikoli se ni odločil prav nobeden. Povprečna vrednost (najvišja možna ocena 3) te aktivnosti je 2,65.

Zelo pogosto je med romskimi športnimi aktivnostmi tudi kolesarjenje. 57,5 % je odgovorilo, da kolesari pogosto, 35 % pa včasih. 7,5 % je tistih, ki v našem vzorcu nikoli ne kolesarijo. Med bolj priljubljenimi športi sta še tek in športne igre z loparji. Pogosto teče 52,5 % romskih otrok, 37,5 % jih teče včasih, 10 % pa nikoli. Povprečna vrednost aktivnosti znaša 2,43.

Do podobnih rezultatov na ravni celotne populacije osnovnošolcev v Sloveniji je prišel tudi Škof (2006). Avtor je ugotovil, da je med njimi 67 % takih, ki se vsaj enkrat na teden ukvarjajo z igrami z žogo, 43 % tistih, ki so redni tekači, visoko na lestvici pa je tudi kolesarjenje.

Za aktivnosti, ki so bolj povezane z izobrazbo oziroma dohodkom družine, se romski otroci odločajo redko. Številne študije kažejo na vlogo socialno-ekonomskega položaja družine pri vključevanju otrok v športne dejavnosti. Rezultati, pridobljeni v tej anketi, kažejo podobno. Za športe, kjer je potrebno plačati članarino, prevoze in opremo, se odloča zelo malo Romov. Že Tušak, Tušak in Tušak (2003) trdijo, da tisti, ki imajo več denarnih sredstev, lahko namenijo več za razne pripomočke in s tem otroke dodatno motivirajo. Privoščijo si lahko boljše pogoje vadbe in dodatno športno opremo. Podobno so ugotavljali tudi Petrovič, Ambožič, Sila in Doupona (1997). Kot vemo, je gmotni položaj Romov nižji od socialnega statusa večinskega prebivalstva (Tancer, 2003, Horvat, 2003, Rudaš, 2003). Tako se teka na smučeh nikoli ne udeležuje 92,5 %, planinarjenja 87,5 %, smučanja 82,5 %, borilnih športov in plezanja 80 % vseh anketiranih Romov.

Dejstvo je, da moramo strokovnjaki prevzeti odgovornost tudi za starše, jim posredovati informacije, jih ozaveščati in jim omogočiti ustreznega okolja, v katera bodo lahko pripeljali svoje otroke. Če torej želimo, da do kakovostnih sprememb tudi pride, moramo delovati hkrati na otroka in odrasle (Škof, 2010). To pomeni, da moramo ustvarjati take programe in načine dela, ki bodo sledili temu načelu. Otroke moramo v prvi vrsti vključevati, jim

omogočiti okolja, kjer se bodo lahko športno udeleževali, starše pa ozaveščati in usmerjati, da bodo sami dober zgled in vir znanja za svoje otroke. Pri naši analizi trditev o športnem ukvarjanju romske populacije v prostem času bi lahko izpostavili, da so to predvsem dejavnosti, kot so športne igre z žogo, kolesarjenje, tek in športne igre z loparji, saj je pri omenjenih aktivnostih največ anketiranih otrok odgovorilo, da se z dejavnostjo pogosto ukvarja.

Glede na dobljene rezultate lahko hipotezo 5 potrdimo, saj se v prostem času Romi ukvarjajo večinoma s športi, katerih pripomočki, članarine, najemnine športnih prostorov stanejo zelo malo ali nič (tek, kolesarjenje, igre z žogo).

7. SKLEP

Športna dejavnost je pomembno sredstvo razvoja osebnosti otrok in njihovih sposobnosti ter lastnosti, obenem pa tudi pomemben kompenzacijski dejavnik negativnih trendov, ki se pojavljajo znotraj vzgoje in družine. V uvodu je omenjeno, da teoretiki pri nas med pomembne lastnosti družine štejejo med drugim tudi dejstvo, da imajo starši posebno odgovornost za življenje in razvoj osebnosti otrok. Z vključitvijo otroka v gibalne dejavnosti mu omogočijo skladen telesni, duševni in tudi psiho-socialni razvoj (Škof, 2010, Završnik in Pišot, 2005, Zorc, 2008).

V uvodu smo predstavili problem vključenosti romske populacije v šolski prostor, težave, s katerimi se srečujejo, lahko zasledimo v različni literaturi, rešitev pa je v grobem vsepovsod enaka – boljše sodelovanje, prilagajanje in komunikacija.

Namen raziskovalne naloge z naslovom Odnos romskih učencev do športa in športne vzgoje je bil ugotoviti, kakšno je njihovo pojmovanje športne vzgoje, ali se zavedajo koristi, ki jih ta prinaša in ne nazadnje, katere so tiste aktivnosti, ki se jih udeležujejo z veseljem in bi bilo smiselno na njih graditi za zbliževanje in boljše povezovanja romske populacije k šolski atmosferi, saj je znano, da je sodelovanje med Romi, romskimi starši in šolo še vedno slabo v primerjavi z drugo, večinsko populacijo (Strategija, 2004; Tancer, 2003; Macura-Milovanovič, 2006).

Ugotovili smo, da ima večina romskih učencev pozitiven odnos do športa in športnih aktivnosti, da znajo izluščiti duševne in telesne koristi, ki jih prinaša vadba. Vprašalnik je vseboval tudi vprašanja, ki se nanašajo na odnos njihovih staršev do gibalnih aktivnosti. Analiza odgovorov je pokazala, da tudi starši že od malih nog svoje otroke ozaveščajo, da je športna aktivnost koristna in zdrava. Ugotavljali smo še, s katerimi športi se anketirani Romi najraje ukvarjajo. Rezultati so pokazali, da največkrat kolesarijo, tečejo in igrajo raznorazne igre z žogo ter loparji.

S pomočjo raziskave smo prišli do sklepa, da se romski učenci ukvarjajo s športom, imajo izoblikovane vrednote vezane na odnos do športa in starši jih pri tem vzpodbujajo. Iz teh ugotovitev bi lahko zaključili, da imamo dobre predispozicije za vključevanje Romov v

športne aktivnosti na ravni šole, če bi se aktivnosti, ki jih radi počnejo (igre z žogo, loparji, tek, kolesarjenje) organizirale v namen boljšega sodelovanja in povezovanja.

Kot pomanjkljivost raziskave bi lahko izpostavili vzorec, preko katerega težko posplošujemo trditve na vse Rome, ki živijo v Sloveniji, saj sem v svoj vzorec vzela le del tistih, ki prebivajo v Prekmurju. Prav tako težko ocenimo, ali so vsi od vprašanih učencev res odgovarjali po resnici in ne kot je družbeno zaželeno.

Dobljeni rezultati lahko pomagajo pri integraciji romskih otrok v redni pedagoški proces pri športni vzgoji in šoli nasploh in so koristni za vse učitelje, ki se ukvarjajo z vzgojno-izobraževalnim procesom romskih otrok. Za nadaljnje razvijanje ideje ter predmet nove raziskave bi predlagala raziskovanje področja pripravljenosti šole, pedagogov, učencev in staršev za sodelovanje pri športnih aktivnostih z namenom boljše vključenosti romskih otrok in Romov nasploh v šolsko polje.

8. LITERATURA IN VIRI

Amnesty International (2006). *Napačni začetki: Izključenost romskih otrok iz osnovnošolskega izobraževanja v Bosni in Hercegovini, na Hrvaškem ter v Sloveniji*.

Pridobljeno 20. 8. 2011 s spletne strani:

www.amnesty.org/en/library/assent/EUR05/003/2006/en/e152b542-d3dd-11dd-8743-d305bea2b2c7/eur050032006.sl.pdf.

Deci, E. L. in Ryan, R. M. (1985). *Intrinsic motivation and self-determination in human behavior*. New York: Plenum Press.

Dodatek h Kurikulu za vrtce za delo z otroki Romov, Ljubljana, 2003.

Doupona, M., Petrovič, K. (1996). *Sociologija športa*. Ljubljana: Fakulteta za šport.

Doupona, M., Petrovič, K. (2000). *Šport in družba*. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport.

Doupona, M., Petrovič, K. (2007). *Šport in družba: sociološki vidiki*. Ljubljana: Fakulteta za šport.

Centralni katalog informacij javnega značaja. Pregled društev na območju UE Murska Sobota (2009). Pridobljeno 21. 1. 2012 s spletne strani [http://www.ckijz.gov.si/index.php?id=98&no_cache=1&tx_katalogijzpregled_pi1\[uid_katalog\]=264&cHash=1ba74145c4](http://www.ckijz.gov.si/index.php?id=98&no_cache=1&tx_katalogijzpregled_pi1[uid_katalog]=264&cHash=1ba74145c4).

Čačinovič-Vogrinčič, G. (1998). *Psihologija družine: Prispevek k razvidnosti družinske skupine*. Ljubljana: Ja grafika.

Ficko, D. (2009). *Primerjava odnosa do športa in športne vzgoje romskih in neromskih učencev na izbranih osnovnih šolah v Prekmurju*. Diplomsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport.

- Gardner, H. (1995). *Razsežnosti uma: Teorija o več inteligencah*. Ljubljana: Tangram.
- Horvat, J. (ur.). (2003). *Romski zbornik 4=Romano kedijpe 4*. Murska Sobota: Romsko društvo.
- Klopčič, V. (2007). *Položaj Romov v Sloveniji*. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
- Kompare, A., Stržišar, M., Dogša, I., Curk, J., Vec, T. (2006). *Psihologija: Spoznanja in dileme*. Ljubljana: DZS.
- Koprivnjak, T., Ambrožič, F. (1987). *Izdelava instrumenta za merjenje stališča odraščajoče mladine do telesne vzgoje*. Ljubljana: Inštitut za kineziologijo, Fakulteta za telesno kulturo.
- Kovač, M. in Novak, D. (2011). *Učni načrt: program osnovnošolskega izobraževanja*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Kovač, M. in Starc, G. (2007). *Šport in življenjski slogi slovenskih otrok in mladine*. Ljubljana: fakulteta za šport, Inštitut za kineziologijo.
- Kovač, M. in Krek, J. (2003). Romi v Sloveniji: vprašanja izobraževanja, multikulturalizma in integracije. V *Sodobna pedagogika*, 54(1), str. 28–43.
- Kropej, V. (2001). *Vpliv okolja na športno aktivnost predšolskih otrok*. Diplomsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport.
- Levičnik, I. (1990). *Vzgoja in izobraževanje romskih otrok v predšolskem in osnovnošolskem obdobju*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Macura-Milovanovič, S. (2006). *Otroci iz Deponije: pedagoški vidiki vključevanja romskih otrok v izobraževalni sistem: analiza akcijskega eksperimenta*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.

Mišigoj Durakovič, M. (2003). *Telesna vadba in zdravje. Znanstveni dokazi, stališča in priporočila*. Ljubljana: Zveza društev športnih pedagogov Slovenije, Fakulteta za šport Univerze v Ljubljani, Kineziološka fakulteta Univerze v Zagrebu, Zavod za šport Slovenije.

Musek, J. (1995). *Ljubezen, družina, vrednote*. Ljubljana: Educy.

Navodila za izvajanje programa 9-letne OŠ za učence Rome, Ljubljana, 2000.

Navodila za prilagajanje programa OŠ za romske učence, Ljubljana, 1993.

Obreza, J. (2003). Romi v slovenskem pravnem redu in njihova politična participacija na lokavni ravni v luči predvidenih zakonskih sprememb. V V. Kločič (ur.), *Evropa, Slovenija in Romi*. Zbornik referatov na mednarodni konferenci v Ljubljani, str. 47–59.

Pišot, R., Završnik, J., in Kropelj, V. L. (2005). Oprelitev problema V Završnik J., in Pišot, R., *Gibalna/športna aktivnost za zdravje otrok in mladostnikov* (str. 13–29). Koper: Založba Annales, Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Inštitut za kineziološke raziskave.

Petek, A. (2000). *Socializacijski vidik dela z romskimi učenci in njihovimi starši*. Diplomsko naloga. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo.

Petrovič, K. (1991). Športna vzgoja otrok v družini – med znanstvenimi spoznanji in prakso. V Slana N. (ur.), *Izobraževanje v Sloveniji za 21.stoletje. Konceptija in strategija športne vzgoje v Sloveniji*. str. 47–54. Ljubljana: Zavod Republike Slovenija za šolstvo in šport.

Petrovič, K., Ambrožič, F., Sila, B., Doupona, M. (1997). *Športnorekreativna dejavnost v Sloveniji 1997*. Ljubljana: Fakulteta za šport.

Petrovič, K., Ambrožič, F., Sila, B. (2001). Športnorekreativna dejavnost v Sloveniji 2000. V *Šport*, letn. 49, št. 3. Ljubljana: Fakulteta za šport.

Pišot, R., Šimunič, B. (2008). Spremljanje upada gibalnih sposobnosti šolskih otrok. Mednarodni strokovni posvet »Z gibanjem in prehrano do zdravja v vrtcu«. Zreče.

Prochaska, J. J., Sallis, J. F., Long, B. (2001). A physical activity screening measure for use with adolescents in primary care. V *Archives of pediatrics and adolescent medicine*, 155(5), str. 554–559.

Roberts, C., Tynjala, J. in Komrov, A. (2004). Physical activity. V *Young people`s health in context-Health Behaviour in School-aged Children(HBSC) study: International report from the 2001/2002 survey*. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe.

Roma campaign, (2009). *Dosta! Dovolj! Osvobodimo se predsodkov, spoznajmo Rome*. Ljubljana: Informacijski urad Sveta Evrope v RS in Urad vlade RS za narodnosti.

Rošer, J. (2006). Romi v Sloveniji. V *Romski zbornik 8 z mednarodnega romskega tabora, Murska Sobota 2006*, str. 11–24.

Rudaš, D. (2003). Večno vprašanje: so Romi res tako slabi kot nekateri trdijo? V *Evropa, Slovenija in Romi*. Zbornik referatov na mednarodni konferenci v Ljubljani, 2002, str. 107–111.

Sila, B. (2002). Športna dejavnost odraslih Slovencev v luči zadnjih petih let in v primerjavi s podatki iz nekaterih evropskih držav. V *Zbornik slovenski kongres športne rekreacije, 3*, str. 64–70.

Statistični urad Republike Slovenije (2002). Pridobljeno 23.5.2011 s spletne strani:

<http://www.stat.si/pxweb/Database/Popis2002/Popis2002.asp>

Strategija vzgoje in izobraževanja Romov v Sloveniji (2004). Pridobljeno 16. 6. 2011 s spletne strani: http://www.mss.gov.si/si/solstvo/razvoj_solstva/projekti/enake_moznosti/.

Strategija vzgoje in izobraževanja Romov v Sloveniji (2011). Pridobljeno 27. 8. 2011 s spletne strani:

http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/razvoj_solstva/projekti/Strategija_Romi_dopolnitev_2011.pdf.

Strel, J. (1990). *Priročnik za didaktiko športa v šoli*. Ljubljana: Fakulteta za šport.

Strel, J. in Štihec, J. (1995). Motorična in morfološka samopodoba v povezavi z obremenitvijo šolskih otrok. V Novak, H. (ur.). *Obremenitve osnovnošolcev: Vzroki in posledice*, str. 99-113. Radovljica: Didakta.

Strel, J., Kovač, M., Leskovšek, B., Jurak, G., Starc, G. in Bednarik, J. (2003). Telesni in gibalni razvoj otrok in mladine v Sloveniji v letih 1990–2000. 13. V: Kovač, M. (ur.).

Škof, B. (2006). Vpliv enoletnega programa športne vzgoje s poglobljenimi motivacijskimi strategijami na športno dejavnost mladostnikov. V: Pišot, R. (ur.), Kropelj, V. (ur.), Zurb, J. (ur.), Volmut, T. (ur.), Obid, A. (ur.), *4. Mednarodni simpozij Otrok v gibanju*, Portorož, Slovenija, 2006. Zbornik izvlečkov in prispevkov. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče.

Škof, B. (2010). *Spravimo se v gibanje – za zdravje in srečo gre: kako do boljše telesne zmogljivosti slovenske mladine?* Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport.

Škof, B., Zabukovec, V., Cecić-Erpič, S. in Boben D. (2005). *Pedagoško-psihološki vidiki športne vzgoje*. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za kineziologijo.

Štrukelj, P. (1980). *Romi na Slovenskem*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Tancer, M. (1994). *Vzgoja in izobraževanje Romov na Slovenskem*. Maribor: Založba Obzorja.

Tancer, M. (2003). Izobraževanje Romov v Sloveniji. V V. Klopčič (ur.), *Evropa, Slovenija in Romi*, 2002, str. 67–76.

Tancig, S. (1987). Izbrana poglavja iz psihologije telesne vzgoje in športa. Ljubljana: Fakulteta za telesno kulturo.

Tomori, M. (1990). *Psihologija telesa*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Tušak, M., Tušak M., Tušak, M. (2003). *Vloga družine in staršev v športu*. Zalog: Klub MT Zalog.

Tušak, M., Kajtna, T., (ur.). (2005). *Psihologija športne rekreacije*. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport.

Ule, M. (2000). *Temelji socialne psihologije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Zakon o romski skupnosti v Republiki Sloveniji (13.4.2007). Uradni list RS, št. 33/2007. Pridobljeno 10. 3. 2011 s spletne strani:

<http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?stevilka=1762&urlid=200733>.

Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami. Uradni list Republike Slovenije, št. 54/2000.

Zakon o osnovni šoli. Uradni list Republike Slovenije, št. 81/2006.

Završnik, J., Pišot, R. (2005). *Gibalna/športna aktivnost za zdravje otrok in mladostnikov*. Koper: Založba Annales.

Zurc, J. (2008). *Biti najboljši. Pomen gibalne aktivnosti za otrokov razvoj in šolsko uspešnost*. Radovljica: Didakta.

Zurc, J. (2006). Razlike v učni uspešnosti mladih šolarjev glede na gibalno dejavnost v prostem času. V: *Zbornik 19. strokovnega posveta športnih pedagogov Slovenije*. Ljubljana: Zveza društev športnih pedagogov Slovenije.

Žmuc-Tomori, M. (1986). Duševne koristi telesne dejavnosti. V *Telesna kultura*, letn. 34, str 16–18.

WHO, (2011). *Media centre. Obesity and overweight*. Pridobljeno 15. 3. 2011 s spletne strani:

<http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs311/en/>.

Woolfolk, A. (2002). *Pedagoška psihologija*. Ljubljana: Educy.

9. PRILOGA

VPRAŠALNIK

Vprašalnik, ki je pred teboj, se nanaša na tvoj odnos do športa in športne vzgoje. Vprašalnik vsebuje 30 trditev. Vprašanja preberi natančno in obkroži številko, kako močno se strinjaš z vsako trditvijo.

1	2	3	4	5
Sploh se ne strinjam.	V glavnem se ne strinjam.	Ne morem se odločiti.	V glavnem se strinjam.	Popolnoma se strinjam.

Izbereš lahko samo en odgovor! Če se pri reševanju vprašalnika zmotiš, prečrtaj že obkrožen odgovor in obkroži nov – pravilni odgovor.

Izpolni:

SPOL(obkroži): M Ž

1.	Vsak bi si moral življenje urediti tako, da bi našel čas za športno aktivnost.	1	2	3	4	5
2.	Športno vzgojo bi želel/a imeti večkrat.	1	2	3	4	5
3.	Športna aktivnost odstranjuje čustveno napetost.	1	2	3	4	5
4.	O športnih dogodkih se pogovarjam s starši.	1	2	3	4	5
5.	Športno vzgojo bi lahko črtali iz urnika.	1	2	3	4	5
6.	Šport ni za ženske.	1	2	3	4	5
7.	S športom človek popravi telesne in druge pomanjkljivosti.	1	2	3	4	5
8.	V družini se redno ukvarjamo s športom.	1	2	3	4	5
9.	Športna aktivnost predstavlja zame breme, ne pa korist.	1	2	3	4	5
10.	Pomembno je večkrat preveriti svoje telesne sposobnosti.	1	2	3	4	5
11.	Čas, ki ga porabim pri športni vzgoji, bi lahko koristneje porabil/a.	1	2	3	4	5
12.	Športna vzgoja mora biti vključena v vse šole.	1	2	3	4	5
13.	Po končani osnovni šoli nameravam športno aktivnost povsem opustiti.	1	2	3	4	5
14.	Redno spremljam športne dogodke po radiu, časopisu, internetu in televiziji.	1	2	3	4	5
15.	Človek se v športu uči spoštovati svojega nasprotnika in sodelovanja.	1	2	3	4	5
16.	K pouku športne vzgoje hodim le zato, ker je obvezen predmet.	1	2	3	4	5
17.	Že od malega se ukvarjam s športom.	1	2	3	4	5
18.	V prostem času se sploh ne ukvarjam s športom.	1	2	3	4	5
19.	Starši mi že od malega govorijo, da je šport koristen.	1	2	3	4	5
20.	Starši me doma velikokrat vzpodbujajo, naj se ukvarjam s športom.	1	2	3	4	5
21.	Tudi skupaj s starši bi se morali ukvarjati s športom.	1	2	3	4	5
22.	Športna aktivnost vpliva na celostni razvoj in uspešnost v šoli	1	2	3	4	5

Obkroži odgovor, ki najbolj velja zate.

22. Gibalno/športno aktiven sem organizirano v klubu, društvu.

Včasih Pogosto Nikoli

23. Doma sem gibalno/športno aktiven z družino.

Včasih Pogosto Nikoli

24. Doma sem gibalno/športno aktiven le jaz - vadim sam.

Včasih Pogosto Nikoli

25. Doma sem gibalno/športno aktiven s prijatelji.

Včasih Pogosto Nikoli

26. Gibalno/športno aktiven sem zato, ker so gibalno/športno aktivni tudi moji starši.

Da Ne

Označi s križcem (X) odgovor, ki najbolj velja zate. Koliko se ukvarjaš z naslednjimi športi na teden?

AKTIVNOST	včasih	pogosto	nikoli
Tek			
Planinarjenje			
Kolesarjenje			
Smučarski tek			
Športne igre z žogo			
Športne igre z loparji			
Fitness			
Ples in aerobika			
Borilni športi			
Plavanje			
Plezanje/alpinizem			
Smučanje/deskanje			